

TOPLUM

HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

HUZURUN ŞARTI

GENEL

AŞTAY

SAYI: 54 27 Nisan 1973

KEMAL TAHİR ÖLDÜ MÜ

İLHAMİ SOYSAL

?

Sayın Turhan ERKER,

Zor günler içinden geçerek yöneticiliğini her türlü sıkıntıya rağmen yürüttüğünüz, her DEVRİMCİ yurttaş gibi benim de tiryakisi olduğum Demokratik sol çizgiden sapmayan derginizin, başarılı birinci yılını kutlarım.

Gerçekten son iki yıl içinde umulmadık olaylara sahne olan ülkemizde bir inancın samimi savunuculuğunu, çelişkilere düşmeden yürütmek her aydına nasip olmadı. Kişiler hakkında peşin hükümlere saplanmanın yanlışlığı acı da olsa anlaşıldı.

Yalnız son günlerde (Cumhurbaşkanlığı seçimi süresince), CHP, derginizde ve Devrimci olarak bildiğimiz diğer basında, takip edilen politika nedeniyle (sonucu kestirilmeyen) insafsızca ve hem de Demokratik Sol'un tek güvencesi olduğu belirtilerek tenkit edildi.

Her söze doğru demek, kişilere methiye düzmek bizim kabul e-

demeyeceğimiz bir harekettir. Tenkit, yanlış yapan en sevdiğimiz ve ümit bağladığımız da olsa bizim en tabii hakkımızdır. Fakat kişi ve kuruluşlar hedefinden, genel politikasından taviz vermeden taktik ve stratejik hatalar yapmış ise bu kadar tenkit edilmemeli idi.

İşte yeni bir hükümet kuruldu, ve bu hükümet kanımca seçinlere sıkıyönetim altında gitmeye kararlıdır. Biz sıkı yönetim altında normal propaganda silahlarımızı kullanabilecek miyiz? Özgürce konuşup bu hükümetin ve geçmiş olayların tenkidini yapabilecek miyiz?

Cumhuriyetin 50 nci yılında çıkarılacak affın kapsamının basın ve fikir suçlarını da içine almasını ne

den istediğimizi savunabilecek miyiz? Size peşinen söyleyeyim: hayır!

Herşeye rağmen kıvançta ve taşada bir olmaktan gurur duyduğum derginize bundan sonra da başarılar diler, hürmetlerimi sunarım.

**Hasan TOKSAL
(ÇİVRİL)**

Sayın Turhan Erker,

Gerek «CHP'liler sıkı durun» ve gerekse «CHP'nin önündeki ikinci tuzak» başlıklı yazılarınızı okurken çok duygulandım. Sizi bütün benliğimle kutlar, bağırma basarım. Ne derece içtenli ve ne derece vefalı bir fikir adamı olduğunuzu yazılarınız ile kanıtlamış bulunuyorsunuz. Sağ olunuz, var olunuz.

Derginizin ikinci yaşına girme si nedeniyle Toplum ailesini yürekten kutlar, başarılar dilerim.

**Zeki EROĞLU
(Batı Almanya)**

ÖĞRETMENİN İÇİNDE BULUN DUĞU DURUM VE ÜLKÜSÜ

Bir gün radyonun sesi, yüreğime işledi.
Hemen ardından bir ses, çok ümitlenme dedi.
İçimde bir parıltı, Avrupayı görmeye;
Bu isteğe de kızdım, neden geliyor diye...
Çok sevdiğim yurdumda, niçin rahat edemem?
USA'ya Avrupa'ya gitmeyeyim diyemem?
Oraya gitmek için can atacak olanın
Bilgi kaynağı olan, öğretmeni yurdumun...
Öğretmene değer var, karnı aç kalmaz imiş,
Bir dilim ekmek için, bakkala yalvarmaz imiş.
Geçici mutluluğun, ne faydası var yurda?
Sevgili meslektaşım, iradenle kal burda!...
Senin hakkını sana, bilesin ki el vermez.
Bulduğun düzende, tabii yüzün gülmez.
Lakin çabani göster, mücadeleden kaçma;
Öğretmenin açlığı, gerçekten büyük saçma....
İşçi çocuklarına, kaynak olmak güzel şey,
Ama bunun yanında, gizlide kalmış nice şey;
Nice ders saatleri, heyecanla boş geçer,
Bu boş geçen zamanın toplamı yılı geçer...

Öğretmenin işinin, tasnifi yok bilinsin,
Almanya'ya torpilsiz ve kavgasız gidilsin.
Kimse kendini bilmez, bildirmeye çalışır.
Rüşvete, hayranlığa, hatipliğe alıştır....
Benim bildiğim ülkü; yurda çalışmak tezden.
Çalışmaya en muhtaç, yoktur dünyada bizden.
Geleceği düşünmez, gününü gün edenin,
Eli varmıyor işe, Avrupadan dönenin...
Bilirim ki günlerce uğraşsam da gidemem,
İçimdeki açlığı hep özlemle gidermem,
Milleti tanımayıp, işi gevşek tutmaktan;
Bıktım artık hayranca, hep batıya bakmaktan...
Kardeşim meslektaşım, yurdu imar edelim!
Görevini aksatana, haddini bildirelim!
Kafamız ve elimiz, birçok işe yatkındır.
Yurdunu aydın görmek, en tabii hakkındır....

**I. YILMAZ
(Sürmene)**

TOPLUMDA

HABERLER / YORUMLAR

BU
HAFTA

TOPLUM GÖRE

Devletin gücü

YAZAN:

TURHAN ERKER

6'ncı sayfada

o Osman K. Akol'un yazısı 20 ve 21'inci sayfalarda: «Memleketin asıl sahibi kim?»

o «Türkiye'de bürokratik zihniyetin iflâsı» Anıl Çeçen'in bu başlığı taşıyan yazısı 22 ve 23'üncü sayfalarda

o Dünya haberleri 24 ve 25'inci sayfalarda yer alıyor. Aynı sayfalardaki Ortadoğu Raporu'nun konusu: «Mısırda buhran artıyor».

o 26'ncı sayfadaki Afrika 73'te Eyadema'nın Togo'su anlatılıyor.

o Mizah 27'nci sayfadan başlıyor.

POLİTİKA VE ÖTESİ

Genel Af

Yazan :

Mehmed KEMAL
11'inci sayfada

Kemal Tahir
Öldü mü?

Yazan :

İlhami Soysal
16 ve 17'nci sayfalarda

o 27 ve 28'inci sayfalarda Hasan Hüseyin'in «yüksek bir huzura» yazısı var: «Amm da koşuyor insan!»

o Art Buchwald'ın hikâyesi 29'uncu sayfada: «Barış Sevme-yenler Derneği»

o Mizah sayfalarında Ferruh, Seydali ve Metin'in karikatür-leri de yer alıyor.

o Mehdi Zit'in «Olayların için-den» yazısı 9'uncu sayfada: «Ekmek ve Tuz»

o 19'uncu sayfada ekonoml var: «Oto Sanayii»

o İç haberlerden birincisini «Adalet» başlığı altında sunulan Genel Af teklifi teşkil ediyor. Yurdumuzda huzuru sağ-lamanın başlıca koşulu niteliğini kazanmış olan Genel Af, bu hafta kapağımızın da konu-su.

o Öbür iç haberler arasında, Hükümet çalışmaları, toprak reformu konuları anlatılıyor.

Kapak: Fahri Karagözoğlu

TOPLUM

cuma günleri yayınlanır haftalık
siyasi haber ve yorum dergisi

GAMAYA Gazetecilik
Yayın Limited
Şirketi adına
Sahibi ve Genel
Yönetmeni :

Turhan ERKER

Sorumlu Yazı İşleri
Müdürü :
Abdullah Emre İleri

TEL : 18 07 59

YÖNETİM YERİ : Meşrutî-
yet Cad. Hatay Sok. 10/15
Bakanlıklar - Ankara

HABERLEŞME :
Posta Kutusu 160
Ulus - Ankara

Sevgili TOPLUM
okuru,

Bu satırlar geçti-
ğimiz Pazartesi
günü yazıldı; Ankara sanki bir yaz gününü ya-
şıyor, kalabalık sokaklarda gülen, eğlenen çoc-
uklar dolaşiyor, büyük alanlarda bandolar
halkı coşturuyor, Ulusal Egemenlik ve Çocuk
Bayramı, «günün anlam ve önemini belirten»
coşkun söylevler, demeçlerle kutlanıyordu.
Çocuklar (hani yarının ümitleri denilen çocuk-
lar), okullarında, küçük hançerelerinin bütü-
nüyle, heyecan duyarak şiirler okuyorlar,
kentlerin caddelerinde çeşit çeşit güzel giysile-
riyle geçit yapıyor, alkışlanıyorlardı.
Çocuklar herşeyimizdir, yarınlarımızın ümidi-
dir; ulusal egemenliğimiz de öyle...
Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramını geçtiği-
miz Pazartesi günü, radyolarımızla, televizyonu-
muzla, basınımızla, siyasal partilerimizle, bü-
yüklerimizle, küçüklerimizle, yâni ulus olarak
yürekte kutladık. Gelecek ay da Gençlik ve
Spor bayramını kutlayacağız.
İşte, 23 Nisan Pazartesi günü, 53'ncü defadın
bayramlarını kutladığımız çocuklardan (hani,
yarınlarımızın ümidi olan çocuklar var ya) ik-
si :

Ulusal egemenliğimizin de, çocuklarımızın da
böylece yürekte kutladığımız, derin anlamla
ve önemler taşıyan bayramı kutlu olsun!

TOPLUM Dergisinin bu sa-
yısı, Başkent Matbaacılık
tesislerinde dizilmiş ve
basılmıştır. Kişiler Emek
Klişecilik'te yapılmıştır.
Dağıtım : Hür Dağıtım

ABONE

6 aylık (26 sayı)
65 TL.
Yıllık (52 sayı)
125 TL.
Yurt dışı (uçak)
190 TL.
ABD (uçak) 310 TL.

İLÂN TARİFESİ

Arka kapak 5.000 TL. Arka kapak 4.500 TL.
(renkli)
Sütun cm. 50 TL. (siyah-beyaz)

Adalet

Genel affa doğru

Cumhuriyetin ellinci kuruluş yıl-dönümü yaklaşırken, çeşitli suçlardan hüküm giymiş bulunanların affı konusu da toplumun tüm kademelerinde günün başlıca konusu olarak tartışılıyor. Bu arada, CHP parlamento grubu da oldukça geniş kapsamlı bir af kanunu teklifini Millet Meclisi Başkanlığına vermiş bulunuyor.

Af müessesesini işletmek, genellikle Türkiye gibi, henüz hedeflerine ulaşamamış, gerekli reformlarını gerçekleştirilememiş, sosyal adaleti tesis edememiş ülkelerde zaman zaman zorunlu hale gelmektedir. Bu gibi ülkeler, çıkardıkları af kanunlarını daima bir belirli güne dayandırmaktadırlar. Örneğin Türkiye'de genel af kanunları, hep Cumhuriyetin kuruluş yıldönümlerine tesadüf ettirilmiştir ve böylece affın «cumhuriyetin bir atıfeti» olduğu kanısının yaratılmasına çalışılmıştır.

Oysa, cumhurbaşkanlığına «cülsla değil seçimle» gelinebildiği bir düzende, ancak cülsla iktidar olabilmislerin atıfetlerini andırarak dar sınırlar ve gerekçeler ileri sürülerek genel af kanunları çıkarılmak başlıbaşına bir çelişki meydana getiriyor.

Niçin Cumhuriyetin atıfeti?

Bir saltanat düzeninden bir cumhuriyet düzenine geçmenin ellinci yıldönümü, elbette bir toplum için küçümsenebilecek bir olay değildir ve içten gösterilerle kutlanmaya değer niteliktedir. Ne var ki, o cumhuriyet düzeni elli yıl için de sosyal adalet ilkelerinin gerçekleştirilememiş olması nedeniyle, memleketin ihtiyaç duyduğu reformlar yapılamamış ve uygulanamamış bulunması nedeniyle suç işleyenlerin bulunduğu bir ortam olmaktan kurtulamamışsa, çıkarılması zorunlu olarak kabul edilen affa, cumhuriyetin bir atıfeti damgasını vurmamak gerekir.

Hele mevcut düzenin değişme-

si gerektiğine inanmaların ve bütün güçlerini bu düzeni değiştirme hedefine yöneltmiş bulduklarını söyleyenlerin, böylesine tarihsel nedenlere ve yıldönümlerine dayalı genel af isteklerinde bulunmaları güttükleri davada samimi olmadıklarını değilse bile davalarıyla çelişki halinde bulduklarını gösterir.

Cumhuriyetin onuncu yılı idrak edilmiştir, af çıkaralım, cumhuriyetin ellinci yılı idrak edilmek üzere redir, hükümlülere affedelim, gibi gerekçelerle ve genel seçimlerin yaklaşmış bulunduğu dönemlerde kolları sıvayıp af teklifleri hazırlamak, dava adamlarının, mücadele insanlarının yapacakları şey değildir. Ülkenin gerçekleri

Af, bir ülkenin gerçekleri gerek tiriyorsa çıkarılır ve bunun sınırını politikacılar değil, bu gerçekler çizer. Türkiye'nin yıllardan beri için de bulunduğu ortam, bir genel affın çıkarılmasını gerekli ve zorunlu kılıyorsa, o af çıkacak demektir. Yapılması gereken şey de kalemi ele alıp şunu affedelim, bunu af kapsamı dışında bırakalım diye kanun hükümleri yazmak değil, düzenin hangi aksayan yönlerinin suç işlemeye olanak hazırladığını tespit etmek ve bu aksaklıklar nedeniyle suçlu durumuna düşmüş bulunanları özgürlüklerine kavuşturmaktır.

Bugün Türk mahkemelerini işgal eden davaların yarısından fazlasını toprak ve su anlaşmazlıklarından meydana gelen olaylar, geri kalanın büyük kısmını da sömürü düzene son verilememiş bulunmasından doğan çeşitli eylemlerle ilgili davalar teşkil ediyor.

Bir devletin başlıca ödevi, mutlu ve birbirleriyle gerçekten kaynaşmış bir toplum düzeni kurmaktır. Eğer o devlet, toplumunu böylesine bir ortama kavuşturamamışsa, aradan da elli yıl gibi uzun sayılabilecek bir devre geçmişse, hem o düzenin aksaklıkları bir takım kurbanlar verilmesine yol açacaktır, hem de «bu düzen değişmelidir» sloganıyla siyasî topluluklar hareket geçeceklerdir.

CHP'nin, Millet Meclisi Başkanlığına verdiği genel af teklifinin ne gerekçesinde, ne de maddelerinde bu ilkelere dayalı bir anlayış veya hüküm görülüyor. Şu halde «bu düzen değişmelidir» sloganı nerede ve ne zaman işleyecektir?

CHP'nin gerekçesi ne?

Bugün Türk toplumu bir genel

affı kaçınılmaz olarak benimsiyor sa, bu duruma, değiştirilmesi gereken düzen sebep olmuş değil midir? CHP bu düzeni, tüm aksaklıklarını gözönünde bulundurarak ve bunların artık işlerliğini yitirmesini sağlamak amacıyla değiştirecek se, neden bu düzenin kurbanları sayılabilecek kimselerin affını isterken, gerekçesini kendi davasından almıyor?

CHP'nin af kanunu teklifi, genel olarak cezalardan on yıl indirilmesini, idam cezalarının müebbet ağır hapse ve müebbet ağır hapis cezalarının da 30 yıl ağır hapse çevrilmesini öngörüyor. Bu teklifin bir sayfa kadar tutan gerekçesinde ise şöyle deniliyor:

«Cumhuriyetimizin 50. yıldönümü Türk milletinin uzun ve şerefli tarihinde önemli ve mutlu bir aşamadır. Cumhuriyetin 50. yıldönümü, demokratik rejimimizin geçirdiği sarsıntı ve bunalımlardan kurtularak daha sağlıklı bir ortama kavuşacağı umulan günlere rastlamaktadır.

Böyle bir yıldönümü sevincinin bütün milletçe eksiksiz duyulabilmesi ve bir sosyal ve siyasal barış dönemine de başlangıç olabilmesi için bir genel af çıkarılması zorunlu kamu vicdanında yer etmiştir.

Cumhuriyetin 10. yıldönümünde, devletimizin kurucusu Atatürk'ün insan sevgisini ve hoşgörülüğünü yansıtan ve adı suçlarla beraber, hatta onların üstünde siyasal suçları da kapsamak üzere çıkarılan genel af kanunu teklifine başlıca ilham kaynağı olmuştur.

Siyasal, sosyal ve ekonomik bünyemiz bakımından toplumumuzdan gelen gelişmeler karşısında işlenmiş bir kısım suçlara verilmiş olan cezaların ceptirilmesinde ve bazı suçların takibinde sosyal bir yarar kalmamış, affın toplumumuzun huzurunu ve toplumumuzda barışı sağlayacak önemli bir unsur olduğu kabul edilmiştir.»

Affin sınırları

CHP'nin teklifinde affın sınırları şöyle gösteriliyor:

«Hazırlanan kanun teklifinde, genel olarak cezalardan on yıl indirilmesi, ayrıca bütün idam cezalarının müebbet ağır hapse, bütün müebbet ağır hapis cezalarının da

30 yıl ağır hapse çevrilmesi öngörülmüştür. Suç tarihinde 18 yaşını bitirmiyenlerin, nev'i ve mahiyeti ne olursa olsun cezaları, ceza mahkûmiyetinin neticelerine de şamil olmak üzere affedilmişlerdir.

Ancak, son yıllarda devlet bütünlüğüne ve hür demokratik rejime karşı işlenmiş bulunan ve silâh şiddet eylemi niteliğini taşıyan suçların, toplumdaki olumsuz etkileri henüz tamamen ortadan kalkmamış olduğundan bu suçlarla ilgili cezalar konusunda istisnai hükümler getirilmesi uygun görülmüştür. Hazırladığımız kanun teklifine göre, bu gibi cezalar on yıllık indirimden yararlandırılmıyacaktır.

Bununla beraber, insanî düşüncelerle istisnasız bütün idam cezalarının müebbet ağır hapse, müebbet ağır hapis cezalarının da 30 yıl ağır hapse çevrilmesinin doğurduğu hukukî zorunluluk nedeniyle, 10 yıllık indirim istisnaları arasında yer alan cezalardan 5 yıldan ibaret bir indirim yapılması öngörülmüştür. En yüksek cezalardaki indirim karşısında diğer cezalarda da böyle mahdut bir indirim yapılmaması halinde, bir yandan Anayasanın eşitlik ilkesinin, bir yandan da ceza adaleti ilkesinin zedelemiş olacağı açıktır.

Kanun teklifi, disiplin cezalarını da kapsamaktadır. Bunun yanı sıra vergi cezaları ile ilgili olarak devlet varanını da gözetin af hükümleri getirilmiştir. Af, 17 Nisan 1973 tarihine kadar işlenmiş olan suçları kapsayacaktır.»

13 madde

CHP'nin genel af teklifinin madde metinleri de şöyledir:

MADDE 1 — 17.4.1973 tarihine kadar işlenmiş olan suçlardan:

a) Yasaların suçu saptayan asıl maddesinde yukarı haddi 10 seneyi geçmeyen özgürlüğü bağlayıcı bir ceza ile yahut yalnız ya da birlikte olarak para cezası ile cezalandırıldığı ya da müsadereyi yahut bir meslek ya da bir kaçını içine alan eylemler hakkında kovuşturma ya pılmaz.

Bu fıkra hükmünden yararlanacak olanların affı kabul etmemeye hakları vardır. Haklarında soruşturma ya da kovuşturma yapıldığını öğrenenler bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren bir ay ve her halde altı ay içinde bu haklarını kullandıkları takdirde soruşturma ve kovuşturmaya devam olunur. Mahkûmiyet halinde, bu hakkın kullanılmış olması aftan yararlanmaya engel olmaz.

b) 10 sene ve daha az özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya ve bu miktarı aşmayan özgürlüğü bağlayıcı ceza ile birlikte ya da müstakilen hükmedilmiş para cezasına mahkûm olanlar ya da mahkemelerden başka mercilerce haklarında para cezası tayin edilenler, 6. madde hükmü saklı kalmak şartıyla fer'i ve mütemmim cezalar ile ceza mahkûmiyetlerinin neticelerini de kapsamak üzere affedilmişlerdir.

c) Müstakilen 10 seneden fazla özgürlüğü bağlayıcı bir cezaya ya da bununla birlikte para cezası

na mahkûm edilenlerin, özgürlüğü bağlayıcı cezalarının 10 senesi ve para cezalarının da tamamı affedilmiştir.

MADDE 2 — Ölüm cezasına mahkûm edilenlerin cezaları, müebbet ağır hapse, müebbet ağır hapse mahkûm edilenlerin cezaları 30 sene ağır hapse çevrilmiştir.

MADDE 3 — Aşağıda yazılı suçlar için aşağıda yazılı hükümler uygulanır:

Türk Ceza Kanununun 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 135/2, 136, 137, 138, 139, 140, 146, 147, 148, 149, 150, 152, 156, 157, 168, 171, 172 ve 384 üncü maddelerinde yazılı suçlardan dolayı özgürlüğü bağlayıcı ceza ile mahkûm olanların 5 senesi affedilmiştir.

Bu suçlardan ölüm ve müebbet ağır hapis cezasına mahkûm olanlar hakkında bu kanunun ikinci maddesi uygulanır.

MADDE 4 — Suç tarihinde 18 yaşını bitirmiyenlerin, nevi ve mahiyeti ne olursa olsun cezaları, ceza mahkûmiyetlerinin neticelerini de kapsamak üzere affedilmişlerdir. Bunlar hakkında kovuşturma yapılmaz. Yapılmakta olan kovuşturma ve soruşturma durdurulur. Birinci maddenin a/2 bendi hükmü saklıdır.

MADDE 5 — 17.4.1973 tarihine kadar yasalar, tüzük ve yönetmelikler uyarınca verilmiş veya verilecek yönetim ve disiplin cezaları affedilmiştir. Kovuşturma açılmışsa durdurulur.

MADDE 6 — Mükellefler ya da

Anadolu isyanları, Anadolu'nun talihidir. Dönem dönem tarihimizin bölüm başlıklarıdır Anadolu isyanları.

Haksızlığa, geriliğe, zinaya, zulme ve kısaca Osmanlıya karşıdır bu isyanların çoğu. Yalnız, genç Türk devletinin doğuş yıllarına rastlayanlarının karakteri başkadır. Çünkü bu kez isyanların düzenleyicisi,

Osmanlı'nın kendisi olmuştur. Padişaha dayanarak, Padişah adına, Padişahın izniyle, Şeyhülislam fetvasıyla yapılan başkaldırmalardır bunlar.

Ulusal egemenliğin temelini atmaya çalışanları, her türlü iç ve dış sömürüye karşı, dünyada ilk kez

Anadolu'da tutuşan meşaleyi taşıyanları, Birinci Dünya Savaşının yenilmez yaptığı sanılan güçlerine karşı silaha sarılanları engellemek, kösteklemek için yapılmıştır bu isyanlar. Hem de ne zaman? Devlet daha yeni kurulurken, yani Devlet ortada yokken.

Devlet daha ortada yokken yapılmıştır da bu isyanlar ne olmuştur? Mutasarrıf Çerkez İbrahim'i ile Mutasarrıf Osman Kadri'si ile Bolu ve çevresindeki isyanlar; Süleyman Şerif Paşası, Suphi Paşasıyla Anzavur isyanı; Çapanoğlu Celâl Beyi, Edip Beyi, Salih Beyi, Halit Beyi ile Yozgat isyanı; Aynacıoğulları'nın Sivas'ta başlattıkları isyan; Delibaş'ın Konya isyanı, Ulusal Kuvvetler karşısında darmadağın olmuştur.

Daha ortada devlet yokken, o devletin temel harcına konan, bağımsızlık, emperyalizm ile mücadele ve ulusal egemenlik gibi yüksek fikirlerin gücü bastırmıştır bütün bu ayaklanmaları.

Sonra, Ulusal Ordu, İnönü'de düşmanla savaşırken bir hain isyan etmiştir. Çerkez Ethem denen bu hainin emrindeki kuvvetler, ordunun büyük vurucu güçlerinden biriydi. Adam, Atatürk'ü Büyük Millet Meclisinin önünde asabileceğini düşünebiliyordu.

Ne oldu?

Hain, yiğitçe çarpışmaya bile olanak bulamadan

düşmana sığındı.

Çünkü Çerkez Ethem'in hakkından gelen ordu —zayıf da olsa, yorgun da olsa— emperyalistlerin Anadolu'ya saldırttığı orduyla savaşmayı göze alan orduydü.

Gücünü, disiplinini silâhtan, gereçten değil, yüce bir fikirden alıyordu.

Devlet kuruldu. Cumhuriyet ilân edildi. Ama emperyalist uçakları ham hayallerini yitirmediler. Devletin temelinde yatan fikri hâlâ göremiyorlardı.

Mustafa Kemal'i öldürürlerse, Anadolu halkını sömürememek tehlikesinden kurtulacaklarını sanıyorlardı.

Suikast, İzmir'de düzenlendi

İçlerinden birinin ihbarı sayesinde Atatürk'e bir şey olmadı.

Bundan sonra Atatürk ne yaptı?

Canını korumak için çevresinde zirhtan, namludan, yumruktan bir güvenlik halkası mı kurdurdu?

Tam tersine, halkın içine gitti, halkın arasında oturdu, halkın ortasında yüzdü.

Suikastın yapılacağını bildikleri halde, kendisine haber vermeyen eski arkadaşlarının canlarını bağışladı. General Ali Fuat Cebesoy, General Refet Bele gibi eski okul arkadaşlarını ise, son yıllarında yanındaki «mütad zevat» arasına aldı. Sofrasında, gezilerinde onlarla beraber oldu.

Çünkü Atatürk, en büyük koruyucunun silah ve terörizm değil, inandığı yüce fikirler olduğunu biliyordu.

Çünkü Atatürk'ün insanlık ülküsü, engin bir affı duygusu ile doluydu.

sorumlular adına kesilmiş olup da 17.4.1973 tarihine kadar kesinleşmiş ve henüz tahsil edilmemiş bütün vergi cezaları ile gecikme zamları (mülga vergi kanunlarına göre kesilmiş olanlar dahil) vergi aslının ödenmiş olması ya da bu kanunun yürürlük tarihinden itibaren 6 ay içinde ödenmesi halinde affedilmiştir.

İhtilâflı vergilerde tarafların malî ya da idarî kaza mercilerine müracaatları ya da ihtilâflı devam

ettirmeleri mükelleflerin aftan yararlanmalarına engel olmaz.

Ancak, ihtilâfın hallinde tamamen ya da kısmen haksız çıkan mükelleften haksız çıkılan vergi aslı yüzde beş zamla tahsil olunur.

MADE 7 — Bu kanun hükümleri bir ceza mahkûmiyeti olmasa ve faile ait bulunmasa dahi kanunen kullanılması, yapılması, taşınması, bulundurulması, satılması ve memlekete sokulması suç teşkil eden ya da inhisara tâbi bulunan

eşyanın müsadereesine engel değildir.

Yukardaki fıkra haricinde kalan eşya, gümrük ve diğer devlet ve belediye vergi ve resimlerinin ödenmesi halinde sahiplerine verilir.

Resmî kayıtlara dayanılarak satın alınan taşıt araçları zapt ve müsadere olunmuşsa derhal sahipleri ne geri verilir. Geri verilirken kendilerinden masraf, prim, vergi ve resim alınmaz.

Elinci yılda çıkacak afta yalnız katiller, hırsızlar, soyguncular ve vergi kaçakçıları düşünülemez. Aksi, 12 Mart'ın inkârı olur; Türk Devletinin gücünü küçümsemek olur
Kişisel küçüklüklerinin ve yeteneksizliklerinin sınırını aşamayanlar halkımızın BÜYÜĞE yakıştırdığı aftan. Devletimizi yoksun bırakmamalıdır.

Emperyalizmin genç Türk Devletine hazırladığı bir suikast: de Doğu isyanı oldu. Türk ordusu 4-5 ay içinde bu isyanın da kökünü kazıyiverdi.

Ağrı hareketini izleyen günlerde ben altı yaşında dayım ve bir sınır tugayı komutanı olan babamla birlikte —yanımızda bir çakı bile bulunmadığı halde— öraların kentlerini, köylerini ailece tam bir güvenlik içinde dolaştığımızı hatırlarım. Herhalde Cengizhan devrinde, Çin Seddinden Hazar Denizine kadar olan alan içinde, başında altın tepsisiyle dolaşan genç kız da daha büyük bir güvenlik içinde değildi.

27 Mayıs'tan sonra girilen sayısız ihtilâl teşebbüsleri arasında, Harp Okulu'nu peşinden sürüklereyebilen bir albay, Ankara sokaklarına hâkim olduğunu sandığı gün, Devletin devlet olma gücü karşısında teslim oluvermişti.

T.B.M.M. onu bile affetmekten çekinmedi.

Sonra Devlet, beceriksiz bir iktidarın eline geçti. Anayasanın öngördüğü düzen değişikliğini yapmak şöyle dursun, bunlar Anayasayı rafa kaldırdılar.

Bindiği dalı kestiği için Hükümet boşlukta kaldı. Anayasaya dayanan bir iktidarın, sadece Ankara Polis Müdürüyle hakkından gelebileceği olaylar, büyük bir anarşi görüntüsü verdi.

12 Mart geldi. Ordu bir anda duruma hâkim oldu.

Şimdi Türkiye, yeni Cumhurbaşkanı seçmiş, bir genel seçime gitmek üzeredir. Bu genel seçimden 15 gün sonra da Türkiye Cumhuriyetinin 50'nci yılı kutlanacaktır.

Bu 50'nci yılda çıkacak afta yalnız katiller, hırsızlar, soyguncular ve vergi kaçakçıları düşünülemez.

Aksi, 12 Mart'ın inkârı olur; Türk Devletinin gü-

cünü küçümsemek olur.

Atatürk, kendisini idama mahkûm edenlerin, ulusal orduyu yok etmek için halkı ayaklandıranların, isyancıları özendirenlerin ve kıskırtanların bile hayatlarını bağışlamıştı. Ancak 150 kişiyi yurt dışına çıkarmakla yetinmişti, 935'lerde onları da affettirdi. Türkiye Büyük Millet Meclisinin bu konuyu görüşmek için yaptığı toplantı pek heyecanlı olmuştu. Ateşli Atatürkçü Akagündüz, «Ancak Atatürk affettiği için, bu kanunu çıkarıyoruz. Sorumluluk bize ait değil, Atatürk'e ait olacaktır» demişti. Sorumluluk kimseye ait olmadı. Ustelik o 150'liklerin önde gelenleri Akagündüz kadar ateşli birer Atatürkçü olarak öldüler.

Atatürk büyük bir vatansever olduğu için, kimseyi kolay kolay vatan hainliği ile itham edemiyordu. Onları bir vatan haini olarak değil, talihsiz insanlar olarak görüyordu. Çünkü her dönemde, bazı insanların nasibine talihsiz görevler düşebilirdi. Böyle görevler almış kişileri, hele ön plânda değillerse, ömürlerinin sonuna kadar suçlu olarak bırakmak insaf ve gerçekçilikle bağdaştırılmaz. Mareşal Petain'e de İkinci

Dünya savaşında böyle talihsiz bir görev düşmüştü. Bir zamanların ulusal kahramanına, artık şimdi de kimse Fransa'da vatan haini demiyor.

Ceza intikam için verilmez, kişiye ait değildir. Bunun aksini düşünenler için yol, ta bedevilik dönemine kadar, kısaca kısacık diyinceye kadar gider. Ceza, suçlunun zararından toplumu, toplumun kurumlarını ve bireylerini korumak için verilir.

Korunması sözkonusu olan Devlet olunca, onun gücü de o kadar büyük olur. Kişisel küçüklüklerinin sınırını aşamayanlar, halkımızın büyüğe yakıştırdığı aftan, Devleti yoksun bırakmamalıdır.

TURHAN ERKER

MADDE 8 — Yargıtay ve Askerî Yargıtayca incelenmekte bulunanlar ceza davasının ortadan kaldırılmasına karar verilmesi halinde, usulünce açılmış ve mahkûmiyetle sonuçlanmış olan şahsî hak davalarına ait kararlar üzerinde temyiz incelenmesi yapılmak üzere dosya görevli Hukuk Dairesine gönderilir.

Şahsî hakka ait mahkûmiyet kararı bozulduğu takdirde, dosya görevli ve yetkili Hukuk Mahkemesine yol

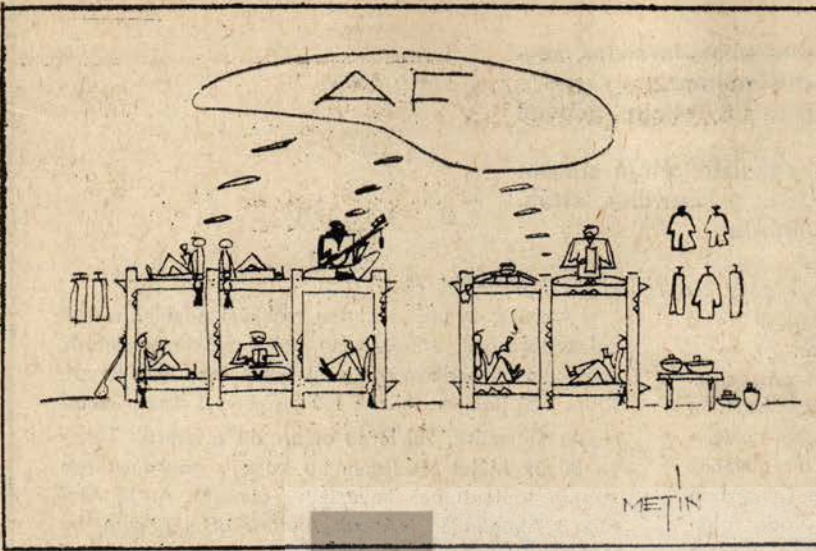
lanır. Ve o mahkemece Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu gereğince dâva karara bağlanır.

Yargıtay Hukuk Dairesi ilâmin dan alınacak harçlar, hukuk ilâmı rındaki harçların aynıdır. Mahallî mahkemeler peşin ilâm harcını tamamlattıktan sonra dâvaya devam ederler.

Mahallî mahkemelerce verilmiş bulunan bir ceza mahkûmiyet kararı ile beraber, usulünce açılmış şah

sî hak davalarına ait olarak verilmiş mahkûmiyet kararlarının temyizce incelenmesi, ceza kararlarının temyizindeki şartlara göre istendiği takdirde dosya yukarıdaki fıkra gereğince işleme tâbitutulur.

MADDE 9 — Bu kanunun 1. maddesinin (a) bendi dışında aftan yararlanarak hükümlüler, kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren mahkûm oldukları cezanın zamanını süresi içinde ve her halde 5

diyordu.

Naim Talû için böyle toto oyunlarına girişmek gereksizdi. Nasılsa AP ve CGP'nin oylarıyla güven alacak, altı ay kadar sürecek olan görevine başlayacaktı.

Altı aylık

Talû, hükümetinin programı konusunda da sıkışık değildi. Programı şu konuyu alalım mı, almayalım mı diye bir meselesi yoktu. Talû, hükümeti kurmakla görevlendirildiği zaman, AP ve CGP'nin Genel Başkanları, imzaladıkları bir protokolle programın temelini tesbit etmişlerdi. Naim Talû sadece bu protokole sadık kalmakla yetinse görevini yerine getirmiş sayılacaktı. Nitekim öyle yaptı. Meclislerde okuduğu 15 sayfalık hükümet programında, AP ve CGP Genel Başkanlarının imzaladıkları protokolün altında, ve üstünde tek konu yer almamıştı.

Naim Talû, Millet Meclisinde programını okurken, hükümetinin amacını şöyle sınırlıyordu:

«— Hükümetimizin programında, 14 Ekim 1973 genel seçimlerine kadar geçecek kısa sürede, yeniden uzun vadeli hedef ve tedbirlere yer vermesi elbette ki beklenemez. Bununla beraber, güveninize mazhar olduğumuz takdirde, kamu hizmetlerinin yürütülmesinde vatandaşın güven duygusunu güçlendirmeye ve 1973 programında öngörülen yatırımları zamanında ve program uyarınca gerçekleştirmeye gayret edeceğiz. Özellikle, Üçüncü Beş Yıllık Plan hedeflerine ulaşmak bakımından, önem taşıyan ve öngörülen ekonomik yapıyı sağlamada hayati ehemmiyeti büyük projelerin bu yıl düşen dilimlerini gerçekleştirmeye özel bir dikkat göstereceğiz.

Hükümetimizin başlıca amacı, milli, demokratik, laik ve sosyal hukuk devletini daha güçlü hale getirmek için, her türlü aşırı sol ve aşırı sağ akımları, yıkıcı ve bölücü faaliyetleri yok etmek, komünizme karşı cesur ve inancılı bir mücadele vermek ve ekonomik, sosyal, kültürel kalkınmamızı sağlayıcı tedbirler alarak işsizliği ve yoksulluğu ortadan kaldırmak olacaktır.

Hükümetimiz, Devlet Güvenlik Mahkemeleri Kuruluş Kanunu ile â sayış ve huzurun devamını sağlayacak diğer mevzuatın, kişinin anaya

yıl zarfında, taksirli suçlar hariç, a sağ haddi altı aydan az olmayan özgürlüğü bağlayıcı cezayı gerektiren aynı cinsten diğer bir cürüm işledikleri takdirde, evvelce haklarında hükmedilmiş bulunan cezanın infaz edilmiyen kısmı aynen çektirilir.

MADDE 10 — Firar halinde olup da bu kanunun yürürlüğe girmediği tarihten itibaren memleket içinde bulunanlar 3 ay ve memleket dışında olanlar 6 ay içinde resmi mercilere müracaatla teslim olmadıkları takdirde bu kanunda yazılı af hükümlerinden yararlanamazlar.

MADDE 11 — Bu kanun hükümlerinden yararlanacak tutuklu ve hükümlülerin salıverilme işleri, kanunun yürürlüğe girmesinden itibaren 20 gün içinde tamamlanır.

MADDE 12 — Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 13 — Bu kanun hükümlerini Bakanlar Kurulu yürütür.

Hükümet

Program ve Güvenoyu

Demirel — Feyzioğlu ikilisinin gölgesinde ve desteğinde kurulan Naim Talû hükümetinin, 12 Mart'tan sonra kurulan öteki hükümetler gibi, «Parlamentodan güvenoyu alabilir miyiz, alamaz mıyız?» gibi bir derdi yoktu. Nasıl olsa, Demirel ve Feyzioğlu ikilisinin partileri, Talû hükümetine güvenlerini bildirmişlerdi. Bundan sonra yapılacak şey sadece bunun resmi yönünü gerçekleştirmek olacaktır.

Oysa, Nihat Erim ve Ferit Melen hükümetleri, Millet Meclisinden güvenoyu alıncaya kadar hayli sıkıntı çekmişlerdi. Gerçi bu hükümetleri «günün şartlarını gözönünde tutarak» bazı partiler destekleme kararı almışlardı ama, o zaman partilerin liderleri, hükümetleri böylesine gölgeleri ve hınayeleri altında bulundurmuyorlardı, Partilerine mensup milletvekilleri üzerinde «mutlaka güvenoyu vereceksiniz» diye bir ağırlıkları olmamıştı. Herkes «vicdanının sesine uyarak» oyunu kullanıyordu.

Bunun içindir ki, hem Nihat Erim, hem de ondan sonraki hükümeti kuran Ferit Melen, kabine listelerini Cumhurbaşkanına onaylattıktan sonra geceli — gündüzlü bir oy — toto hesabına girişmişlerdi. Ferit ikisinin elinden de Meclis albümü düşmüyor. «ortada» sayılan milletvekilleri davetlere ve «muhabbetlere» garkediliyordu.

Bu davetlerin ve muhabbetlerin sonucuna göre, ya listedeki isimlerden biri üzerine çizgi çekiliyor, ya da karşısına bir artı işaretli konuluyordu. Bundan sonra liste yeniden gözden geçiriliyordu.

— Hüseyin?

— Verir!.

— Ahmet?.

— Vermez!.

— Mehmet?..

— Orada..

Ve böylece davet sırası Mehmet'e geliyor, bu iş devam edip gi

sa teminatı altında bulunan temel hak ve hürriyetlerine dokunmayacak şekilde düzenlenip, yürürlüğe girmesini teminen yapılacak çalışmalar bu görevi tamamlayıcı nitelikte görmekteyiz.

Anarşik ve yıkıcı faaliyetlerle mücadelenin ortaya koyduğu gerçeklerin ışığı altında, devletin bekası, huzurun, âsaişin sağlanması için, güçlü, etkili bir idarenin mevcudiyetini zorunlu saymaktayız. Böylece, memleketimizin, sıkıyönetim kaldırıldıktan sonra da huzur ve sükun içinde yaşamasının sağlanacağı inancındayız.»

İddiasız ve iddialı

İşte Talû hükümetinin amacı böylesine iddiasız, hattâ silikti. Ni hayet, kurulmakta olan bir dernek bile olsa, bu kadar söze onun rapo runda da yer vermek gerekirdi. Yalnız burada kulağa fazlaca abartılmış olarak çarpan şey «**Kalkınmamızı sağlayıcı tedbirler olarak işsizliği ve yoksulluğu ortadan kaldıracaktır**» şeklindeki vaat idi. Bu, her halde, gözden kaçmış bir vaat oluyordu; zira işsizliği ve yoksulluğu, değil Naim Talû hükümeti gibi altı aylık bir hükümet, Demirel hükümetleri gibi yıllarca süren hükümetler bile ortadan kaldırmayı başaramışlar, hattâ artırmışlardı.

Hükümet programı, böylesine iddiasız ve hatta silik bulunmasına rağmen, AP ve CGP Genel Başkanları, önümüzdeki altı aylık dönem içinde ortaya çıkabilecek olağanüstü koşullar ihtimalini de hesap dışı bırakmamışlar ve bu gibi olaylar karşısında ka lındığında ne yapılması gerektiğini de şimdiden bir sisteme bağlamayı uygun bulmuşlardı. Bu nedenle bir «**Koordinasyon komitesi**» kurulması kararlaştırılmıştı. Bu komitede AP ile CGP'den seçilecek kimseler bulunacak, ayrıca, Başbakan Yardımcıları Nizamettin Erkmen ve Kemal Satır ile Devlet Bakanı İsmail Hakkı Tekinel de Komitenin tabii üyesi sayılacaklardı.

Bütün iş, Komitede!

Komite, genellikle Parlâmento ile Hükümet ve Hükümet ile AP—CGP koordinasyonunu sağlayacaktı. Ama asıl önemli görevi, altı aylık süre içinde meydana gelebilecek olağanüstü koşullar karşısında Hükümetin alacağı veya alması gerekli tedbirleri görüşüp tesbit etmek, bunları uygulama alanına dönüştürmesi için Hükümete bildirmektir.

olayların içinden

EKMEK VE TUZ

MEHDİ ZİT

— Programı nasıl buldun?
— Televizyon programını mı?
— Yok canım, hükümet programını.
— Televizyon programı gibi.
— Ne bakımdan?
— Reklâmı fazla. Hem de, hepsi, bildiğimiz eski reklâmlar. «Benim için önemli olan, özel sektördür» diyor.

— Yani ne demek istiyorsun?

— Hükümet programının dediğini demek istiyorum.

— Yani...?

— Bir şey dediğim yok.

— Açık konuş canım.

— Programın dediği şu bence : «Şunun şurasında altı ay da biz oturacağız bu koltuklarda. Altı ay dediğiniz de nedir ki zaten... Göz açıp kapayınca kadar geçer. Bu arada birileri için bir şeyler yapabilirsek yapacağız.» İşte bu. Hem ben sana bir şey söyleyeyim mi?

— Söyle.

— Sen, hükümet programını bırak da başka yerlere bak.

— Nereye meselâ?

— Meselâ : Sayın Fethi Çelikbaş'ın başına gelenlere bak.

— Çelikbaş'ın başına ne geldi ki?

— Pişmiş tavuğun başına gelmiyen geldi.

— Anlat şunu yahu!

— Bilirsin, Sayın Çelikbaş, aracı, komisyoncu filân diye bir şey tanımaz. Ona göre bütün bunlar birer ticari fonksiyondur.

— Eee...?

— İşte şimdi, daha güven oyu bile almadan, Çelikbaş'ın başı, bu araçlarla derde girmiş.

— Deme...!

— Sayın Çelikbaş, Gümrük ve Tekel Bakanidir. Bu ülkede «tuz» işi de Tekelin elindedir. İşte, Tekelin elindeki tuzlardan tuz alıp halka satan araçlar, Tekelin kendilerine verdiği «kâr» ı az bulduklarından, tuzu «föz» etmeğe başlamışlar. Niyetleri, kârlarını artırmak.

— Peki, ne olacak?

— Dedim ya. Tuz, toz-olacak.

— Ne demek o?

— Yani ortalıkta tuz bulunmayacak. Araçlar yüzünden.

— Pekiii.. Çelikbaş ne yapacak?

— Vallahi herkes de işin orasını merak ediyor ya. Ya, aracı, komisyoncu diye bir şeylerin varlığını tanıyacak, ya da, araçlara, yani kendisine göre bu ticari fonksiyona yeni bir kâr tanıyıp, fiyatları artıracak.

— Bak Allahın işine sen!...

AP — CGP KOALİSYONU: Yine iki başlı iktidar.

Böylece Naim Talu hükümeti, beklenmedik olaylarla karşı karşıya geldiği zaman da ne yapacağını, nasıl hareket edeceğini tesbit etmek için kendisini yormayacak, koordinasyon komitesinden alacağı görevi yerine getirerek işleri yürütecekti.

Bunun dışında Erkmen, Satır ve Tekinel'in başka bir görevleri de ha vardı. Erkmen, AP ile Hükümet arasında; Satır, CGP ile Hükümet arasında; Tekinel de hem Hükümet le muhalefet grupları, hem de AP ile CGP arasında ilişkileri düzenleyecekler, olup bitenleri, görevli buldukları yerlere bildireceklerdi.

Naim Talu hükümetinin kuruluşu, programı, amacı ve işleyiş biçimi böyle olunca, muhalefette kalan CHP ile DP de programın Parlamantoda eleştirilmesine fazla önem vermemişlerdi. CHP, hükümet programını Genel Başkan Ecevit'in eleştirmesini bile fazla bulmuş, bu işle Grup Başkanvekillerinden Ah-

met Durakoğlu'yu görevlendirmişti. Doğrusunu söylemek gerekirse, böylele programa böyle eleştiri bile çoktu ve yapılan sadece, bir hükümetin Meclisten güvenoyu alabilmesi için gerekli prosedürü işletmekten başka bir şey değildi.

Güven oyu vermiyorlar

Hükümet programının Millet Meclisindeki tartışması sırasında grupları adına konuşan CHP ve DP sözcüleri, Naim Talu hükümetine güvenoyu vermiyeceklerini açıkladıktan sonra, bunların nedenlerini sıraladılar. DP sözcüsü, programda genel affa ve eski Demokratların affına yer verilmemiş olması üzerinde durdu, genellikle bu nedene dayanarak güven vermiyeceklerini, aslında Naim Talu hükümetinin de Erim ve Melen hükümetleri gibi demokratik kurallara uygun olarak kurulmamış bulunduğunu söyledi.

CHP Grup Sözcüsü Ahmet Du-

rakoğlu ise genellikle sıkıyönetim uygulamalarını ele aldı ve Ekim ayında yapılması gereken genel seçimlere sıkıyönetim altında gidilmesinin sakıncaları üzerinde durdu, şöyle dedi:

«— Türkiye'de demokratik rejimin geçirdiği bunalım, kısıtlamalara gerekçe olmaktadır.

Aslında bunalım, yıllardır arzulanan siyasal hedeflere doğru gidilmek için belli tercihlere göre değerlendirilmektedir.

12 Mart sonrası hak ve özgürlük kısıtlamaları ve ceza hükümleri, daha önceki olaylara tatbik edilmeden de silâhli tehdit eylemlerinin de bulunmalarını takibi ve tecziyele ri mümkün olmuştur.

Bütün bunların sıkıyönetimsiz Türkiye için yapıldığı iddiaları da hükümetin sıkıyönetimin kaldırılması yolunda bir görüş getirmemesinden de anlaşılmalıdır ki, toplu huzur ve âsaiyeti için değil, yöneticilerin kendilerine özgü «güçlü ve etkili idare» anlayışı içindedir.

12 Mart sonrası hükümetlerinin bu sakım anlayışından dolayı Türk demokrasisi daha bir bunalımdan çıkmadan, yarının bunalımlarına aday olmaktadır.

Demokratik özgürlüklerin tam işlemediği bir ülkede yapılan seçimlerle ortaya çıkan sonucun, milli irade ile isimlendirilemeyeceğini, milli hâkimiyet ilkesine uygun düşünmeyeceğini kabul etmektedir.

Sıkıyönetim altında seçim, Cumhuriyetin 50'inci yılında yapılmak isteniyor. Hemen her alanda, sürekli olarak daına ileri gitmeyi amaçlayan ulu önder Atatürk'ün Türk ulusuna öğütlediği, siyasal çizginin dışına çıkmaktır. Bu, Atatürkçü görüşlere dilleriyle değil, kalpleriyle inananların düşünemiyecği bir husustur.

Kaldı ki, demokrasinin bir başka kuralı da kamuoyunu oluşturuca kurumların ve araçların serbest çalışabilmesi ve bütün düşüncelere açık olabilmesidir. Bu serbestlik ve açıklık sağlanmadıkça, oy serbestliği bir anlam taşımaz.»

Genel af konusu

CHP Grup sözcüsü, konuşmasının bundan sonraki bölümünü de

Genel Af...

Güçlü iktidarlar mı af çıkarır, güçsüz iktidarlar mı af çıkarır, sorularını yeniden ortaya atmak beyhudedir. İktidarlar güçlü olsunlar, güçsüz olsunlar, eğer siyasal muarızlarını karşılarında görmek istemezlerse, onları tutuklandıkları yerlerden çıkarmak istemezler. Burasını kesinlikle söyleyebiliriz. Adalet Partisi iktidarı 1965 seçimlerinden sonra güçlü müydü? Elbette, tekbaşına iktidar olduğuna göre güçlüydü... Fakat güçlü olmasına rağmen eski Demokratların affını çıkarmadı. Neden? Çünkü bu affı istemeyenler, AP iktidarından daha güçlü çıktılar. Zaten, partinin kendi içinde yeni bir dalgalanmaya dayandığı bulunmadığından da AP'liler eski Demokratların affına pek gönüllü olmadılar. Öneri dondu.

Eskimiş bir konuyu neden ısıtıp ortaya attığımı soracağınızı biliyorum. Meseleyi isteyenlere de, istemeyenlere de bir açıklık kazandırmayı düşünüyorum. Bir iktidar, bir işi gerçekten yapmak ister, yapma gücü yoktur. Bir iktidar yapmayı istemez, şartlar zorlar, yapmak zorunluğunda kalır. Bunları gördük, yaşadık, biliyoruz.

Bir genel affı 13 maddelik bir kanunla CHP getirmişti. CHP'nin bir genel af önerisini gerçekleştirecek gücü olmadığını, kendisi de biliyor, biz de biliyoruz. Durum bu olunca, bu gerçeği gözden ırak mı tuttu?

İktidar, bir karma hükümettir. Bir kanadını teşkil eden AP'nin maziden gelen bir af borcu vardır. Bu borç, eski Demokratlara siyasal haklarının verilmesidir. Biz hiç bir zaman eski Demokratlara siyasal haklarının verilmesinin karşısında olmadık. Bu bakımdan, AP'nin eski bir borcunu ödemesini olağan karşılarız. Fakat nedense AP'nin başı, genel af önerisi ortaya atılır atılmaz, iki yıldır sahip görünür gibi olduğu af davranışından kaçındı. AP'nin başı, davranışını ortaya böyle koyunca, karma hükümetin başı Sayın Naim Talû da ilk ağızda, «Af konusunda görüşüm yok.» demek zorunda kaldı.

AP'nin başı bunu neden yaptı? Eğer CHP, kendisinden önce davranıp bu öneriyi verdi diye siyasal bir paniğe kapıldı, inatlaştı ise, bu, çok ilkel bir

davranış olmaz mı? AP'nin başı, eğer gerçekten bir genel affın zorunluğuna inanıyorsa, böyle bir inatlaşmayı benimseme onu yüceltmez. Çünkü yüzbinleri aşkın insan af gözlemektedir ve bunlar da, unutulmamalıdır ki, seçmendiler. AP'nin başı, seçmen denilen büyüklü kalabalığın nasıl değerli bir varlık olduğunu çok iyi bilir.

Karma hükümetin AP'li olmayan kanadı bir genel afftan yana olmayabilir. Onun hesabı daha değişiktir, bakışı başka yönlere dönüktür. Bir hükümet kurmak için küçük kanadın oyu çok geçerlidir ama, bir genel af çıkarmak için bu oya gerek duyulmayabilir. Çünkü eski Demokratları da kapsamı içine alan bir genel af için, AP'nin, CHP'nin, DP'nin oyları yeterlidir. Genel af çıkarmayı ille de bir hükümet meselesi yapmaya da gerek yoktur, hükümetin dışında bu öneri oluşturulabilir. Gerçekçi bir iktidar da kendi dışında güçlü olarak oluşan bir genel af önerisine tepeden inme karşı çıkamaz.

Toplumumuz bir genel af ihtiyacı ile karşı karşıya mıdır? Eğer bir genel af ihtiyacını, bu affı sağlayacak güçler hep birlikte vicdanlarında duyuyorlarsa, mesele süreye kalmıştır. Yani bir genel af ne zaman gerçekleştirilecektir? Bunu kimi şöyle, kimi böyle düşünebilir. Aslolan, bir genel af zorunluluğu var mıdır, yok mudur? Kimse, bir genel af zorunluluğu yoktur, kesin yargısını kolay kolay ortaya atamaz. Çünkü toplumumuzun bir kesiminde suç işleyenlerin affını düşünmek, bir kesiminde suç işleyenlerin affın kapsamı dışında bulunmasını özmek, adaletin dağıtımını zedeler. Adalet herşeyden önce onu dağıtana güven duygusu ile başlar. Adaleti bölerek dağıtmak güven duygusunu köreltir. Hele politik suçlamalarda adaletin dağıtımını bir amaç değil, bir araçtır. Aracı iyi ya da kötü kullanır. Tarih yargılar.

Geriye Cumhuriyetin 50'nci yılını milletçe güle oynaya kutlamamız kalıyor. Eğer hep birlikte 50'nci yılı kutlayacak isek, bu kutlama iç barış içinde olabilir. İç barışın şartlarından biri de kırınlıkları, dargınlıkları, küskünlükleri ortadan kaldırmaktır.

Mehmed Kemal

genel af konusuna ayırdı. Durakoğulu, partisinin genel affa ilgili görüşlerini de şöyle ifade etti:

«— Hükümet programında özellikle affa hiç değinilmediği gözden kaçmamaktadır.

CHP olarak bunu önemli bir eksiklik sayıyoruz.

Bilindiği gibi, Melen hükümeti, Cumhuriyetin 50'nci yılı nedeniyle geniş kapsamlı bir af kanunu hazırlığı yaptığını ilgili Bakanı vasıtasıyla açıklamış ve gelecek hü-

kümete devredeceğini bildirmiş, bu suretle hükümet kamuoyuna angaje olmuştur.

Ancak, hükümetlerin devamlılığı ilkesi uyarınca Talû hükümeti, kendisinden önceki hükümetlerin hazırlıklarını tamamlamayı görev bildiğini kabul ettiği halde Melen Hükümetinin af konusundaki çalışmaları söz etmemeyi tercih etmiştir.

Halbuki af, arzettiğimiz gibi, kamuoyunda bir sorun haline gel-

miştir. Hükümetin ortaya attığı ve çözüm getireceğini ifade ettiği bir sorun haline gelmiştir. Basını ile, kurumu ile, kuruluşları ile ve ilgilileri ile kamuoyunu meşgul eden önemli bir sorun olmuştur.

Bu durumda, hükümetin, soruna bigâne kalması beklenemez. Çünkü, mahiyeti itibarıyla bu sorunun uzatılmasında değil, bir an önce kesin çözüme bağlanmasında toplumun yararı vardır.

CHP olarak, affın sosyal yararlarına engel olacak, siyasal çıkar hesaplarından uzak durmaya özellikle itina göstermekteyiz. Bu davranışımıza, hükümetin ve diğer partilerin de katılmalarında, ulus çıkarları açısından yarar görmekteyiz.»

CGP memnun

Naim Talu hükümetinin programı üzerinde CGP'nin görüşlerini açıklayan Sezaî Orkunt da hükümetin kuruluş biçimini normal şartlara yaklaşma olarak değerlendirdiklerini ifade ederek, şöyle dedi:

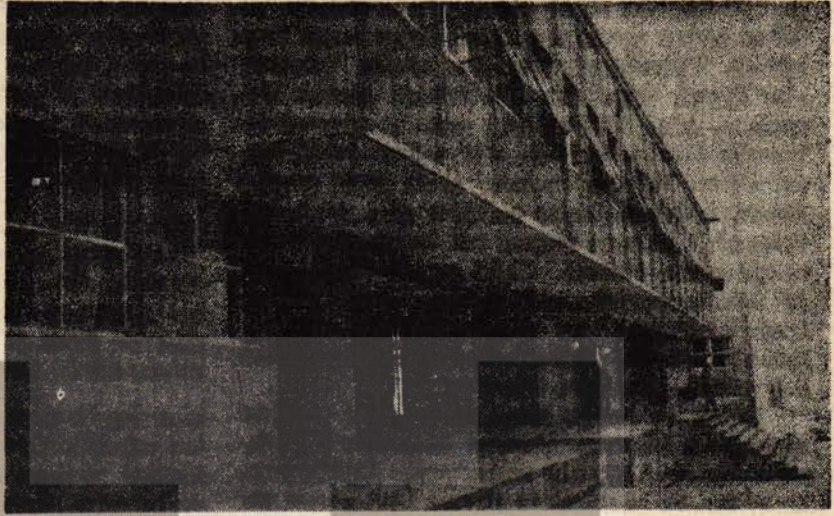
«— Biz, Atatürkçü, milliyetçi, hür demokratik rejime bağlı, milletimizi tarih boyunca ayakta tutan bütün değerlere saygılı, dengeli karma ekonomi görüşünü benimsemiş, sosyal adalete hür düzen içinde ulaşılacağına inanan, Türkiye'yi yıkıcı faaliyetlerin şerrinden de, yoksulluktan ve adaletsizlikten de kurtarmayı amaç bilen bir siyasî partiyiz. Hükümete bu inançlarımızla katıldık. Bu inançlarla güvenoyu vereceğiz. Hükümetin memleket yararına çalışmalarını, bu temel görüşlerden hareket ederek destekleyeceğiz.»

AP'nin görüşlerini Selâhattin Kılıç açıkladı. Böylece, Millet Meclisi'nde hükümet programı üzerinde konuşan dört grupun sözcüsünden üçü, 1969 seçimlerinde Meclise CHP milletvekili olarak girmiş kişiler oluyorlardı. Zira, AP'nin sözcüsü Selâhattin Kılıç gibi, CGP'nin sözcüsü Sezaî Orkunt da bu seçimleri CHP adına kazanarak milletvekili olmuşlardı.

AP sözcüsü, 12 Mart'tan bu yana uygulanan partilerüstü hükümet modelinin bir yana bırakılmasını olumlu karşıladıklarını söyledi, şöyle dedi:

«— 1971 — 1972 yılları siyasî istikrarsızlık dönemi idi. Bu yıllar, devlet ve millet hayatında pa-haliya mal olmuştur. Şimdi parlamento yetkilerine dönüş devri başladı. Erim ve Melen hükümetleri, silâhlı kuvvetlere dayalı oldukları intibahı verdiler. Bu hem parlamentoya, hem de silâhlı kuvvetlerimize zarar verir.

Sıkıyönetim, normal bir idare şeklidir. Seçimler sıkıyönetim altında yapılamaz denilecek yerde, sıkıyönetime ihtiyaç yoktur demek konuyu mantıklı tartışma düzeyine götürür. Sıkıyönetim altında seçim demek, meseleye tersten gir-

BAŞBAKANLIK BİNASI: AP — CGP Koalisyonu

mektir. Endişeye mahal yoktur. Hükümet, sıkıyönetimsiz şartları yaratma gayreti içinde olduğunu taahhüt etmiştir. Daha önemlisi, sıkıyönetime ihtiyaç olmaması Meclisin yetkisindedir. Meselenin hal şekli «mutlaka vardır.»

Talu ne diyor?

Parti sözcülerinin eleştirilerinden sonra kürsüye gelen Başbakan Naim Talu da genellikle 12 Mart sonrası dönem ve sıkıyönetim konularına değinerek şöyle konuştu:

«— Bu kürsüden 12 Mart Muhtırası hakkında çeşitli fikirler öne sürülmüştür. Ancak, Türkiye'nin büyük bir tehlike ile karşı karşıya bulunduğu gerçeği ortaya çıkmıştır. Türk Silâhlı Kuvvetleri bu tehlikeyi zamanında teşhis etmiş, direkt bir müdahale ile iktidarı almak yerine bir muhtıra vererek olayların parlamento kanalıyla kontrolünü tercih etmiştir. Muhtıranın ana hedefleri âşayışın sağlanması ve reformlardı. İki yılda muhtelif hükümetler kuruldu. Hiç şüphe yok ki, Birinci Erim Hükümetinden bu yana kurulan bütün hükümetler muhtıranın hedefleri parantezinde memleket çıkarlarına uygun kararlar almışlardır. Bunlarda başarılı olup olmadıkları üzerinde durmayacağım. Ancak hepsi hizmet aşkı ile elden gelen bütün çabayı harcamışlardır. Çabalarını tartışmanın bugün faydası yoktur. Zira ba-

şarılarını ölçecek ortada bir hakem yok idi. Milletın hakemliği olmayınca bu hükümetler hakkın da ileri sürülen hükümler şahsî olmaktan öteye geçemez. Bu hükümetlerin karşılaştıkları en büyük güçlük, bir yerde partilerüstü nitelik taşımaları ve partilerin hükümetle ilgili hiçbir sorumluluk hissetmemesi idi. Hükümetimizin ikili koalisyon halinde kurulmasının başlıca nedeni bu güçlüğü önlemektir.

Seçimlerin zamanında ve tam bir tarafsızlıkla yapılması için elden gelen her türlü gayret sarfedilecektir. Şimdiden sıkıyönetimin kaldırılacağına dair bir şey söylemek mümkün değildir. Sıkıyönetim belirli sebeplere dayanılarak getirilmiştir. Bu sebeplerin seçimler oluncaya kadar ortadan kalkacağını bilmediğimiz için programda herhangi bir vaatte bulunmadık. Ancak, hedefimiz, bu sebeplerin bir an önce ortadan kalkmasıdır.»

Taludan sonra yeniden söz alan CHP Grup sözcüsü Ahmet Durakoğlu, Başbakana teşekkür etti ve kendisinin mevkiine yaraşır bir ağırlık içinde konuşmuş olduğunu söyledi. Daha sonra verilen yeterlik önerileri kabul edildiğinden tartışma sona ermiş oldu.

Senatoda oylama

Talu hükümeti, ertesi gün de Cumhuriyet Senatosunun huzuruna g e l d i. Senatoda hükümet

programını eleştiren CHP Grup Başkanvekili Fikret Gündoğan, şöyle dedi:

«— Bu hükümet, olağanüstü rejim koşullarını sürdürmek, serbest artışma ortamına geçişi önlemek, açık ve eşit demokratik mücadeleden kaçışı örtmek için 12 Mart kanatları altında girişilen ürkek bir tertibin tipik örneğidir.

Bu hükümet, hiç değilse bir kanadı yönünden halkoyu ile değil, hükümet zoruyla ve olağanüstü tedbirlerden yararlanma yoluyla iktidara gelmek, ya da iktidara ortak olmak hayali ve hesabıyla kurulmuş bir teşekküldür.

Bu hükümet, uygulamaya vakit bulamayacağını bildiği ve ikrar ettiği reform kanunlarını, bugün hangi siyasi eğilimleri temsil ettiği kesin olarak saptanması mümkün olmayan bir parlamentodan çok kısa süre içinde alabildiğine yozlaştırılmış ve saptırılmış olarak geçirmeyi zorlamakta, Türk toplumunun değişme ve ilerleme dinamiği olan Anayasa buyruğu köklü reform ihtiyacını körlemek için kurulmuş bir organdır.»

Naim Talû hükümeti, TOPLUM baskıya verildiği gün, Millet Meclisi'nde güvenoyuna başvurmuştu.

Reformlar

Süleyman'ın mührü

Naim Talû hükümetini meydana getiren iki partinin sorumluları, bu hükümetin altı aylık görev süresi içinde ancak جاری işleri yürütebileceğini söyleyenlere karşı ateş püskürüyorlardı. O kadar ki, bizzat Hükümetin başı bile altı aya sığdırılmak istenen işler konusunda onlar kadar iyimser olamıyor, bu yüzden de eleştiricilerin üzerine böylesine pür hiddet hamle yapamıyordu.

Talû'yu başbakan yapanlar, onun hükümetinin pek şerefli görevleri yerine getirmekle yükümlü bulunduğunu ve bunları kendilerinin Parlâmentodaki gücüyle gerçekleştireceğini ileri sürüyorlar ve artık her cümlelerin başına getirilmesi moda olan bir kelimenin üzerine basa şöyle diyorlardı:

«— Tarihi bir döneme giriyorum»

İLHAN ÖZTRAK

İSMAİL HAKKI TEKİNEL
Nasıl anlaşabilecekler?

ruz. Bu döneme imzasını Naim Talû hükümeti atacaktır.»

Önümüzdeki dönemin «tarihi» olmasının onlara göre başlıca iki nedeni vardı. Birincisi reformları gerçekleştirmek, ikincisi genel seçimlerin zamanında yapılmasını sağlamaktı. Oysa, adına reform denilen tasarılar Millet Meclisi komisyonlarından zaten Demirel'in mührünü yiyerek çıkmış ve Meclislerin gündemlerine girmişti. Genel seçimlerin zamanında yapılması ise aslında bir hükümet meselesi değil, bir Anayasa emri idi. Hükümet olsa da, olmasa da seçimler önümüzdeki Ekim ayının ikinci haftasında yapılacaktı. Bunun gününü değil, saatini bile değiştirmek kimsenin kudretinde değildi.

Kaldı ki, Talû hükümetinin re-

formlar diye anılan konuda yapacağı pek bir şey de yoktu. Birinci Ekim hükümetinde yer alan Atılâ Karaosmanoğlu'nun hazırladığı Toprak Reformu Tasarısını, Parlâmentoda hükümet adına savunuyor görünen Melen hükümetinin Devlet Bakanı İlhan Öztrak, aynı görevi bu defa komisyonunda değil, Meclislerin genel kurullarında devam ettirebilmek için Talû hükümetinde de yerini muhafaza etmişti. Üstelik, şimdi onunla aynı kabinede bulunan İsmail Hakkı Tekinel'in özel komisyonu, Karaosmanoğlu'nun sevkettiği tasarıya çoktan Demirel'in mührünü yerleştirmiş ve bu mührün altında Millet Meclisine yollamıştı.

Talû hükümetinin burada yapacağı şey, Süleyman Demirel'in mührünü taşıyan bu tasarı Meclislerin genel kurullarına geldiğinde, oturmu yöneten başkanların usulen

«Hükümet var mı?» diye yönelteceği soruya «evet» cevabını vermekten ve tasarı görüşülürken toplantıda hazır bulunmaktan başka bir şey de geldi. Naim Talû hükümetini kurullar, çoktan bu tasarı ne biçimde çıkacağını karara başlamlardı ve onların çoğunluğu tasarı bu doğrultuda çıkmasının önlenmesine bütün gücüyle karşı koyacaktı.

Şu halde Talû hükümetinin yapacağı tarihi görev ne olabilirdi? Bu sorunun tam karşılığını herhalde bizzat Naim Talû, altı aylık başbakanlığı döneminde verecek, böylece çok kimseyi de meraktan kurtarmış olacaktır.

Başka bir merak konusu

Toprak reformu tasarısının Tekinel komisyonundaki tartışmalarını bilenlerin asıl merak ettikleri şey ise Naim Talû hükümetinde yer alan iki Devlet Bakanının, Prof. İlhan Öztrak ile İsmail Hakkı Tekinel'in, nasıl bir uyum sağlayabilecekleri konusu idi. Çünkü Tekinel, Bakan olmadan önce Toprak Reformu Tasarısını inceleyen Geçici Komisyonun Başkanı idi ve o zamanlar özellikle toprakların dağıtımını ve topraklandırılacak aile sayısı konusunda Öztrak'la bir türlü uzlaşamamıştı. Sonunda Tekinel'in istediği, AP'lilerin oylarıyla tasarı maddesi haline gelmişti. İşin asıl garip tarafı da bu tasarının komisyon

başkanı olarak Parlâmentonun genel kurullarına sevkeden Tekinel'in şimdi Öztürk'le birlikte hükümet oluğu idi. Tekinel, bu tasarı genel kurullarda oylanırken Komisyon Başkanlığı yaptığı sıradaki görüşüne uyarak mı oy kullanacaktı, yoksa hükümeti temsil eden Öztürk'ün iddialarını mı destekliyecekti? Aynı soruyu çevirerek Öztürk için yöneltmek de mümkündür.

Tekinel, tasarı için hazırladığı raporun 232 nci sayfasında Öztürk'le aralarında geçen bu ilginç ayrılığı şöyle ifade ediyordu:

«— Dağıtım tâbi tutulacak arazi miktarları özellikle kamulaştırılacak toprakların miktarları 1962—1969 yılları arasında yapılmış köy envanter etüdleri esas alınmak su-

retiyile Köy İşleri Bakanlığınca tesbit ve tahmin edilmiştir.

Yapılan bu tesbit ve tahminlere göre; Toprak ve Tarım Reformu uygulamasında, yeter toprağı bulunmayan ve hiç toprağı olmayan çiftçi ailelerine dağıtılabilecek toprak miktarı Türkiye toplamı olarak 32 milyon 116 bin 214 dönümdür. Köy İşleri Bakanlığı bilgi işlem makine leri ile yapılan hesaplama işlemine dayanarak son olarak bu miktarı 32 milyon 96 bin 643 dönüm olarak tesbit etmiştir.

Bu toplam rakam içerisinde müteale edilen,

a) Hazinesinin özel mülkiyetinde olup tahsisi yapılmamış arazi miktarı 13 milyon 783 bin 233 dönümdür.

b) Devletin hüküm ve tasarrufu altında olup belirtme veya ıslah su retiyile gelecek onbeş yıl içerisinde Hazinesinin özel mülkiyetine geçmesi muhtemel arazi 10 milyon dönüm ve,

c) Tasarıda yer alan esaslara göre kamulaştırılacak arazi 8 milyon 313 bin 408 dönüm olarak hesaplanmak ve tahmin edilmek suretiyle hesaba dahil edilmiştir.

İstatistik bilgilerin derlenmesinde ve bu tasarıda bir çiftçi ailesi beş kişi olarak kabul edilmekte, hesap ve tahminler bu tanımlamaya göre yapılmaktadır.

1962—1969 yılları arasında yapılmış köy envanter etüdleri sonuçlarına göre, tüm çiftçi ailesi sayısı 4,1 milyon 125 bin 778'dir.

Bu ailelerden 51 dönüm dahil 50 dönümden daha büyük toprağına sahip aile sayısı 636 bin 155'dir. Bu aileler bu tesbitlere göre yeter toprağı olan aileler olarak takdim edilmektedir.

Bu takdim, tasarıda yer alan tanımlamalara ve ilçeler itibariyle bölgesel olarak tesbit edilen arazi büyüklüklerine uymamakta ve bu bölümde hesaba dahil edilen pek çok ailenin yeter toprağı olmayan aile tanımı içerisinde müteale edilmesi ve hesapların buna göre yapılması gereğini ortaya koymaktadır.»

Açıklama şöyle devam ediyordu: «1—50 dönüme kadar araziye sahip olan az topraklı aile sayısı 2 milyon 221 bin 322 ve topraksız çiftçi ailesi sayısı 1 milyon 268 bin 301'dir.

Topraksız çiftçi ailelerinden 72 bin 883 aile ortakçı, 12 bin 673 aile kiracı ve 1 milyon 182 bin 745 aile tarım işçisi olarak başkalarına ait topraklar üzerinde çalışmakta ve bu toprakları işletmektedirler.

Anayasa hükümlerine ve tasarıda yer alan esaslara göre, tesbitlerin yapıldığı tarihten bu yana hâsıl olan değişimler dikkate alınmadığı takdirde toprak dağıtımından faydalanma durumunda olan aile sayısı toplam olarak 3 milyon 489 bin 623 ve dağıtılabilecek toprak miktarı 32 milyon 96 bin 643 dönümdür.

Tasarı hazırlayıcıları, tesbitlerin yapıldığı tarihten bu yana ülkemizde meydana gelen önemli değişiklikleri dikkate almaksızın 1962—1969 yılları arasında toplanan bu bilgileri esas alarak, tasarı hüküm

**bu yazın
tatlı
heyecanı**

**İş Bankasının
yaz çekilişinde**

Türkiye İş Bankasının
bu yıl yapacağı 3 çekilişin ilki olan
Yaz Çekilişinde 8765 talihli
zengin para ikramiyeleri kazanacak.
Tasarruflarınızı 4 Mayıs akşamına kadar
Türkiye İş Bankasında çoğaltarak
bu tatlı heyecanı siz de yaşayın.

**TÜRKİYE
İŞ BANKASI
PARANIZIN
İSTİKBALİNİZİN
EMNİYETİDİR**

lerinin aynen kabul edilmesi halinde, Türkiye ölçüsünde Toprak ve Tarım Reformu uygulamasının bittiği tarihte 32 milyon 96 bin 643 dönüm arazinin dağıtımının tamamına nacağını ve bu toprakların tamamının hiç toprağı olmayan ailelere dağıtılması halinde 400 bin 615 çiftçi ailesinin topraklandırılmasının, topraksız ve yeter toprağı olmayan çiftçi ailelerinin belli nisbetler içerisinde dağıtılması halinde bir hesaba göre 534 bin 154 ve son hesaplama işlemine göre ancak 539 bin 949 çiftçi ailesinin topraklandırılmasının gerçekleşebileceğini ifade etmişlerdir.

Bu tesbit, hesap ve tahminlerin doğru olduğu ve 1973 Türkiye'sinin gerçeklerini aynen aksettirdiği bir an için kabul edilse dahi, 2 milyon 949 bin 674 çiftçi ailesinin topraklandırılması mümkün olmayacaktır.

Oysa, bu bilgilerin toplandığı zaman için dahi yetersiz oluşundan sarfınazar, Toprak ve Tarım Reformu uygulamasında çiftçi ailelerinin topraklandırılması için hesaba dahil edilen kullanılabilir alanlardan, devletin hüküm ve tasarrufu altında olup belirtme veya islah suretiyle gelecek on, onbeş yıl içinde Hazinesin özel mülkiyetine geçmesi muhtemel arazi hesabı bir katıyet ifade etmemekte ve kamulaştırma yoluyla elde edilecek arazi miktarı hakkındaki bilgiler, gerçeği gereği gibi aksettirmeyen tahminlerden öteye bir anlam taşımamaktadır.

Diğer taraftan, 51 dönüm dahil, 50 dönümden büyük araziye sahip 635 bin 155 çiftçi ailesinin tamamı yeter toprağa sahip aileler olarak kabul edilmek suretiyle bu hesap ve tahminler yapılmıştır.

Halbuki, tasarıda dağıtılacak toprakların büyüklükleri sulu arazide 32—106 dönüm, kuru arazide 79—337 dönüm olarak tesbit edilmiş ve ancak, çeşitli bölgelere ve arazinin niteliklerine göre bu iki çeşit arazi türünde; tesbit edilen bu büyüklüklerdeki toprağı sahip olan aileler, yeter topraklı aileler olarak kabul edilmiştir.

Bu sebeple; tasarıda yer alan hükümlere nazaran arazinin ilçeler itibarıyla buldukları bölgelere ve niteliklerine göre sulu topraklarda 50 dönümden 106 dönüme kadar değişen büyüklükteki toprağı sahip olan ile kuru arazide 50 dönümden

337 dönüme kadar toprağı sahip olanların tesbit edilmesi ve bölge isimlerine nazaran yeter topraklı aile sayılarının belli edilerek az topraklı aile sayısının tesbiti gerekir.

Bu nedenle, tasarı hükümlerine nazaran 51 dönüm dahil, 51 dönümden daha büyük araziye sahip olan 636 bin 155 çiftçi ailesinin tamamının yeter topraklı aileler olarak kabulü ve hesaba katılması mümkün değildir.»

Topraksız aile sayısı

«Türkiye'de 51—100 dönüm arasında araziye sahip işletme sayısı 561 bin 732, 101—200 dönüm araziye sahip işletme sayısı 291 bin 693 ve 201—500 dönüm araziye sahip işletme sayısı 99 bin 785'dir. Filhakika 201—337 dönüm araziye sahip işletme sayısı bir dilim olarak tesbit edilmemiştir. Ancak, ortalama rakamların bulunması ve bu üç dilimde yer alan az topraklı ailelerin miktarlarının tesbiti mümkündür.

Bu tesbitler de göstermektedir ki, yeter toprağı olmayan çiftçi ailesi sayısı tasarı hazırlayıcılarının hesaplamada esas aldıkları 2 milyon 221 bin 322'den daha fazladır.

Fazlalığın müşahhas olarak tesbiti için üç ayrı derleme diliminde yer alan toplam 953 bin 210 işletmeden bu tasarıda yer alan tanımlara uygun olarak yeter gelirli işletmelerle az topraklı işletmeleri tefrik ve tesbit etmek lazımdır. Ve elde edilecek sonucun yapılan hesap ve tahminleri büyük ve önemli bir ölçüde etkileyeceği muhakkaktır.

Bu suretle; topraklandırılması mümkün olmayacak aile sayısının 2 milyon 949 bin 674 çiftçi ailesinden ibaret olmadığı ve bu miktara önemli bir ölçüde aile sayısının ilâ ve edilmesi lâzım geldiği gerçeği ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca, kırsal alandaki nüfusun büyük hızla artmaya devam etmesi, gelecekte de, Türkiye'yi her çiftçi ailesine toprak verebilme imkânına kavuşturamayacaktır. Bunun ifa de ettiği gerçek, Türkiye'nin halde ve istikbalde toprak verilmesine imkân olmayacağı, diğer bir deyimle, tarım sektöründe muhafazası gayri kabul olan çiftçi ailesinin diğer sektörlerle kaydırılması gibi önemli bir istihdam sorunuyla karşı karşıya bulunmasıdır.»

237 maddelik metin

Tekinel komisyonu, başta bu anlaşmazlık nedeni olmak üzere, daha birçok nedenlerle 17 bölüm ve 241 maddeden ibaret olan Hükümet tasarısının tam 147 maddesinde temele inen değişiklikler yapmıştır. Komisyonun bu değişikliklerle meydana getirdiği yeni metin 237 maddeden oluşuyordu.

Komisyonun hükümet tasarısının da yaptığı değişiklikleri başlıca 15 maddede toplamak mümkündür. Bu önemli değişiklikler şöyle idi:

1 — Komisyon, tasarıda yer almayan modern tarım işletmelerine yer vermişti. Böylece modern tarım işletmesi kavramı içine giren işletmeler, arazi büyüklüğünün tesbitinde imtiyaz kazanmış oluyorlardı. Bu gibi işletmelerde verimlilik ilkesi ön plânda tutulacağından, toprağın büyüklüğü reform bakımından bir anlam taşımıyordu. Yani, bu tip işletmeler ne kadar büyük toprağı sahip olurlarsa olsunlar, verimlilik olmaları gerekçesiyle bölünmeyeceklerdi.

2 — Tekinel komisyonu kiracı ve ortakçıların kaldırılmasına razı olmamış, aksine hem bunları muhafaza etmiş, hem de kiracı ve ortakçıların «daha uygun ve eşit şartlar ve bir takım tedbirler getirmişti.

3 — Devamlı anlaşmazlık kaynağı olan ve bir düzensizlik içinde bulunan mera, yaylak ve kışlakların içinde çalışmalarını sağlamak üzere toprak ve tarım reformu bölgeleri dışında da devamlı bir hukukî nizam sokularak memleket hayvancılığını geliştirecek şekilde bakımlarını, geliştirilmelerini ve muhafaza edilmesini sağlamak bahanesiyle, ta

B izce yeryüzünde iki tür insan vardır: Ölümlüler ve ölümsüzler...

Evet ölümlüler ve ölümsüzler... Sokrat kaç bin yıl önce baldıran oto suyu içirilerek öldürüldü? Sorunun yanıtı tarih kitaplarında var... Peki... Günümüzde bir Al bay Papadopulos mu daha çok saygıyla, sevgiyle anılıyor, yoksa şu kadar bin yıl önce bagnağıza kurban edilen Sokrat mı?

Şair Nesimi'nin derisini yüzdürenler var idiler, yok oldular. Adlarını bilebiliyor musunuz? Ama Nesimi yüreklerde yaşıyor hâlâ...

Sivas Valisi Hıdır Paşa, astığı astık, kestiği kestik, cartı curtı bol bir adammış şeksiz şüphesiz... Öldürttüğü Pir Sultan Abdal olmasaydı, adına lânet türküleri yakılmasaydı, kaç kişi anımsayacaktı günümüzde Hıdır Paşa'nın adını? Pir Sultan Abdal ise gönüllerden dudaklara hâlâ yaşamıyor mu?

Yabancılardan örnekleri bir yana koyalım, örnekle rimizi de kendimizden seçelim:

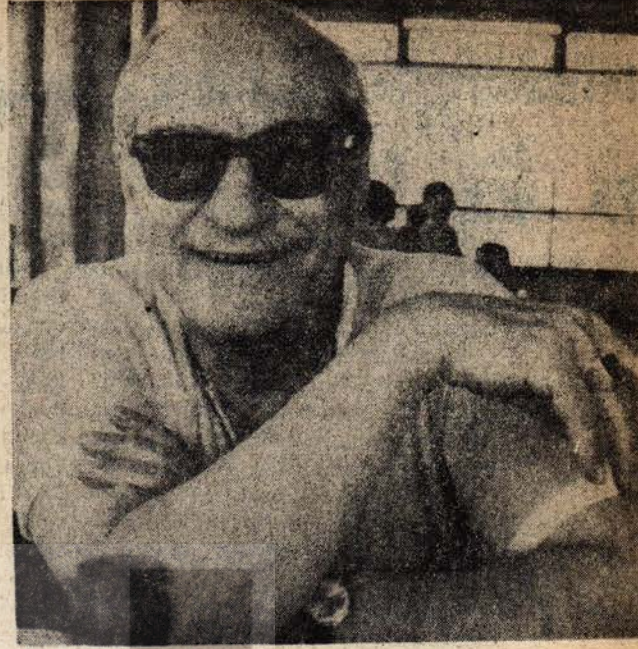
Bir Namık Kemal'i, bir Ziya Gökalp'i, bir Nâzım'ı, bir Sabahattin Ali'yi, bir Sait Faik ya da Orhan Veli'yi, Orhan Kemal'i ne kadar çaba harcasanız harcayın öldüre bilir misiniz bu ulusun belleğinde, yüreğinde?

İnsanlık tarihinde bir Goethe, Stendhal, Balzac, Viktor Hugo, Gogol, Dickens, Dostoyevski, Tolstoy, Mark Twain, Emil Zola, Çehov, Andre Gide, Jack London, Upton Sinclair, Kafka, Bernard Shaw, Jules Romains, Hemingway, Garcia Lorca, Eluard, Petöfi Şandor, Dante, Schiller, Walt Whitman, Baudelaire, daha daha eskilerden Homeros, Konfüçyüs, Eflatun, Aristo, Cicero, Vergilius, İbni Sina, Ömer Hayyam, Mevlâna, Yunus Emre,

Nasreddin Hoca, Michelangelo, Fuzuli, Nef'i, Bâkî, Shakespeare, Cervantes, Voltaire, Goya, Van Gogh, Mozart, Bethoven, Schuman, Rimski Korsakof, Chopin ve daha nice nice benzerleri vardır ki ölmüşler midir? Öldürülebilmişler midir?

Sorunun yanıtı, «elbette ki hayır»dır...

Amacımız, Kemal Tahir, dünya çapında, dünyanın tanıyıp benimsediği bir yazardı demek değil... Kemal Ta

hir, adını sınırlarımız ötelere de duyurabilmiş yazarlarımızdan biriydi ama, evrensel bir yazar çapına ulaşamamıştı. Ama, yurt çapında, Türk dilinin geçerli olduğu yerlerde Kemal Tahir, yapıtlarıyla ölümsüzlüğe ulaşmış bir yazardı. Bunun içindir ki, biz Kemal Tahir'e, Kemal Tahir'in kaybına bakıp da, Kemal Tahir öldü diyemiyoruz. Kemal Tahir, Türk dilinin, Türk edebiyatının ölümsüzlerinden biri olmasını bildi. Daha sağlığında, «Yorğun Savaşçı»sıyla, «Devlet Ana»sıyla, «Kurt Kanunu» ile ölümsüzler kervanına katıldı.

Ölen Kemal Tahir, dostlukları, düşmanlıkları, dertleri, kaygıları, yaşam tutkusu ve sevinçleriyle insan Kemal Tahir'di... Yazar Kemal Tahir, romancı Kemal Tahir yaşamaktadır, daha uzun süre ve belki de kimbilir, Türk dilinin yaygınlaştığı ölçüde sonsuza kadar yaşayacaktır...

☆

Kemal Tahir'in hayat öyküsü için çok şey yazıldı, çok şey söylendi. Burada bunları uzun uzun tekrarlamayacağız.

Kemal Tahir, öldüğü zaman 63 yaşındaydı. Yaşamı

rım işletmeleri ve kooperatiflere sağlanan devlet imkânları bunlara da tanıyıyordu.

4 — Toprak ve tarım reformu bölgelerinde ortaya çıkacak ihtilâfların halli için tasarıya konmuş olan sürelerin bir kısmı uzatılmış, bir kısmı ise kısaltılmıştı.

5 — Toprağın ve tarımsal işletmelerin miras yoluyla mirasçılara intikaline ait tasarıda mevcut olan hükümler, Türk Medenî Kanunu esaslarına ve gene hukuk kurallarına uygun biçime getirilmek gerekmesiyle yeniden düzenlenmiş ve miras yoluyla tarımsal işletmelerin kü

çülmesi ve dağılmasını önleyecek hükümlere yer verilmişti. Bu hüküm aslında büyük işletmeler için çok önem taşıyordu.

6 — Arazi toplulaştırılmasının gerçekleştirilmesi çalışmalarının devlet imkânlarıyla karşılanması hükümüne yer verilmişti.

7 — Türkiye'de mevcut tarım arazisinin ancak yüzde yedisinin sulanan topraklar niteliğinde olduğu noktasından hareket edilerek kendi imkânlarıyla arazilerinin sulanan topraklar haline getiren arazi sahiplerine, kuru arazi normlarına göre toprak bırakılması esası kabul edi

liyordu.

8 — Toprak ve tarım reformu çalışma ve uygulamalarına bizzat çiftçi veya onu temsilen üyesi olduğu teşekküllerin bir ölçüde katılma ve katkıda bulunma olanakları alabildiğine genişletilmişti.

9 — Hükümet tasarısında yer alan kooperatifçiliğe ait hükümler, Anayasa hükümlerine ve Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı hedeflerine uygun hale getirilmek bahanesiyle baştan sona kadar değiştirilmiş ve böylece kooperatif işletmeleri birer banka olarak çalışmaya zorunlulukta bırakılmıştı.

Kemal Tahir öldü mü?

İlhami Soysal

nın 12 yılını, 1938—1950 yılları arasında cezaevlerinde geçirmişti. Oniki yıl süreyle Çankırı, Çorum, Kırşehir, Malatya cezaevleri onun «meskeni» olmuştu, gençliğinin en güzel yıllarını, inandığı fikirler uğruna demir parmaklıklar, kalın duvarlar gerisinde geçirmişti. Oralarda ölseydi, oralarda sönseydi, bugün yaşayan bir Kemal Tahir'den söz edemeyecektik, Kemal Tahir için de milyarlarca ve milyarlarca insan gibi, «doğdu, yaşadı, öldü» diyecektik... Birkaç yakını, üç—beş dostu ah—vah edecek, sonra Kemal Tahir unutulup gidecekti...

Ama böyle olmadı... Yorgun Savaşçı'nın romanını yazan Kemal Tahir, bir tek gün bile yorgunum demeden yaşam kavgasını sürdürdü durdu. Türk diline ve edebiyatına, biri hikâye, onüçü roman olmak üzere on-dört cilt kitap verdi. Ölümsüzleşti...

Edebiyat dünyasında adı ilk kez ve büyük ölçüde 1955 de duyuldu. «Göl İnsanları» adlı hikâye kitabı yayınlandı. Aynı yıl, «Sağırdere» romanı çıktı. 1956'da «Esir Şehrin İnsanları» yayımlandı. Sonra bunları «Kördu man», «Rahmet Yolları Kesti», «Yediçınar Yaylası», «Köyün Kanburu», «Esir Şehrin Mahpusu», «Kelleci Meh-

met», «Yorgun Savaşçı», «Bozkırdaki Çekirdek», «Devlet Ana», «Kurt Kanunu», «Büyük Mal», «Yol Ayrımı» adlı romanları izledi... Öldüğünde, masasının üstünde bir değil, yarı yarıya, belki de yarısından çoğu yazılmış, yazılmakta olan üç romanı vardı.

Kemal Tahir, yaptığı işe inanan, saygı besleyen bir yazardı. 1961'de roman konusunda şöyle diyordu:

«— Romancı için, yüzüncü romanından sonra bile usta olmanın rahatlığı yoktur. Romancı her romanına çırak başlar; romanın oluşu içinde önce kalfalığı, sonra ustalığı yeniden elde eder. Eski tecrübeleri burada sadece yardımcıdır.»

Çağımız Türk Romanının en büyük ustalarından biri olan Kemal Tahir, son sözünü söylemiş, söyleyebilmiş bir romancı, bir sanat ve edebiyat adamı değildi. Ama geride bıraktıkları, azımsanamayacak, küçümsenemeyecek önemdedir.

Edebiyatımızın «Kemal»ler dizisinin, — uzun bir dizidir bu: Namık Kemal, Yahya Kemal, Orhan Kemal, Yaşar Kemal, Mehmed Kemal, Kemal Bekir, Kemal Bilbaşar, Kemal Murkey, Behçet Kemal İnal, Kemal Özer, Suut Kemal Abbas, Kemal Efendi, Hacı Kemal, Kemal Ahmet Paşa (İstanbul); Kemal İsmail Sadık Paşa Vecihi, Bergamalı Sarıca Kemal —, roman dalındaki «üç büyük Kemal»inden biriydi Kemal Tahir...

Gerçekçi bir yazardı Kemal Tahir. Tarihe yönelmiş, tarihi akışı izlemiş, yorumlamış, tarihe kendine göre sanatçı kişiliğinin ağırlığıyla da yönler vermeye çabalamış, «nehir roman» türünde yapıtlar yaratmaya çalışmış ve bunu, arada boşluklar kalsa bile başarmayı bilmiş bir romancıydı.

Türk romanına yeni ve değişik bir soluk, bir ses getirmiş yazar olarak Kemal Tahir, ulusumuzun ölümsüzleri arasına girmeyi başarmış, buna hak kazanmış biri olarak öldü.

Kemal Tahir öldü, doğru, ama yazdıkları yaşıyor ve yaşayacak...

10 — Toprak ve tarım reformu bölgelerinde, toprak sahibi — kira veya ortakçıyı tedirgin etmemeye bölgelerinde, toprak sahibi - kiracı tasfiyeyi hedef alan hükümler değiştirilmiş ve bunlar «reforma geçişte kolaylık sağlayacak biçimde intikal hükümleri» haline dönüştürülmüşü.

12 — Toprak ve Tarım Reformu Müsteşarlığı emrine geçecek arazi ile kamulaştırma yoluyla elde edilecek arazilere el konulmasında, verimli olarak işletilmeyen toprakların kamulaştırılmasında, dağıtılan topraklarda reform kavramıyla

bağdaşmayacak yeni hükümlere yer verilmişti. Buna neden olarak da «gerek aday çiftçiler ve gerekse kati olarak toprak dağıtımından faydalananlardan arazilerinin istirdadı şartlarının doğması hallerinin» önlenmesi gösteriliyordu.

12 — Toprak endeksinin tanınlanmasına ve hesaplanmasına ait esaslar temelden değiştirilmiş ve harcanabilir tarımsal gelirin net gelir olduğu kabul edilerek tanımlaması buna göre yapılmıştı.

13 — Kamulaştırma bedelinin peşin ödenecek miktarları ve taksitleri artırılmış, böylece kamulaştır-

ma çalışmalarının hızı kesilmişti.

14 — Tasarıya eklenen bir hükümle kiracılık hukukî bir duruma dönüştürülüyordu. Sahibi bulundukları araziye bazı koşullarla işlete meyenler, bu arazilerini başkalarına kiralayabileceklerdi.

15 — Komisyonun getirdiği tek olumlu hüküm, reform çalışmalarını yapacak kuruluşun gerekli elemanlarla takviyesini öngören hükümlerin hemen tamamı, hükümet tasarısının taşıdığı iddiayı, yani reform niteliğini temelden sarsıyordu.

"Kadın ve Kertenkele,"

Özgün bir yapıt

1972 başlarında, Doğan Yayınları arasında bir kitap çıktı: «Kadın ve Kertenkele». İncecik, 104 sayfalık bir kitap bu. İki adı vardı kitabın: 1) «Gradiva», 2) «Pompei Fantezisi». Bedrettin Cömert, yapıtı. «Kadın ve Kertenkele» diye çevirmişti.

Türkiyeli okur, Vilhelm Yensen'i pek tanımaz, 1837'de Almanya'da doğan Vilhelm Yensen, tıp öğrenimini yarıda bırakıp, filoloji okur ve 1860'da Münih'te felsefeyi bitirir. Almanya'da gazetecilik yapar. 1860'da yayımlanan uzun bir öyküsüyle edebiyata atılır. «Gradiva» veya «Pompei Fantezisi» 1903'te yayımlanır. Yapıt, Freud'un ilgisini çeker. Freud tutar, 1907'de, uzun bir inceleme yazar yapıt üzerine. Ondan sonradır ki «Gradiva», Freud'un incelemesiyle birlikte, birçok dile çevrilir.

Ne bulmuştur Freud, bu yapıtta?

Yapıt, gerçekten ilginç. Genç arkeolog, Roma'nın büyük müzelerinden birini gezerken bir kabartma resimle karşılaşır ve çok etkilenir. Almanya'ya döndüğünde, kabartmanın alçıdan bir kopyasını sağlar ve çalışma odasının duvarına asar. Bu, iki bin yıl önce Pompei'de yaşamış bir genç kızdır. Uzun, kıvrım kıvrım giysisi içinde, güzelliğine ve kendine güvenerek yürüyen veya karşıdan karşıya geçen bir genç kız... Genç arkeolog, genç kıza «Gradiva» adını takar. («Gradiva», korkmadan, sakıncadan, güvenle ileriye doğru yürüyen anlamına geliyor) Aylarca, duvardaki genç kıza bakar. Onu halinde övle yaşar ki, gün gelir, etkisinden kurtulamaz ve genç kıza aramak için Pompei'ye gider.

Akın akın turistlerin ve sevgililerin geldiği Pompei, kızgın yaz güneşi altında yatmaktadır. Genç arkeolog, Pompei yıkıntılarının dehlizlerinde günlerce dolaşır, «Gradiva»yı arar. Ve sonunda onunla, sessiz, sıcak bir günde, sütunlar arasında karşılaşır. Evet, ayağında aynı sandallar vardır, giysisi aynı giysidir; saçları, yüzü, duruşu, bakışı, yürüyüşü tıpkı odur. Genç arkeolog, bilincaltının saldırısına uğramıştır, çıldıracak hale gelir.

Pompei, ikibin yıl önce, lavlar altında kalmıştır. Pompei'de yaşayanlar, lavlar altında can vermişlerdir Peki ama, ikibin yıl önce Pompei'de yaşayan bu genç kız, nasıl olup da, ikibin yıl sonra bu yıkıntılar arasında, hiç değişmemiş halde dolaşabilmektedir?

Genç arkeolog, cinnetin sınırlarına gidip gelir. İkibin yıllık tarih malzemesi, hiç kesintisiz, bir film gibi çökmektedir kafasından.

Bedrettin Cömert'in «Kadın ve Kertenkele» adıyla İtalyancadan Türkçeleştirdiği «Gradiva» veya «Pompei Fantezisi» sessiz soluksuz karıştı edebiyat dünyamıza. Tıpkı, Pompei yıkıntıları arasında, öğle sıcaklığında bir gölge gibi dolaşan «Gradiva» gibi.

Okuyun «Kadın ve Kertenkele»yi. Özgün bir yapıtla karşılaşacaksınız ve yeniden yeniden okuma isteği duyacaksınız.

Çocuk yayınları

Bomboş bir alan

O yuncağından giysisine, besinin den ilacına, kaleminden kitabına, Türkiye'de en çok sömürülen kesimlerden biri de «Çocuk» kesimidir. Kitapçı dükkânları, renk renk çocuk yayınlarıyla doludur. Hele ofset baskı tekniğine geçileli, bu kitaplar daha bir çicili bicili olmağa başlamıştır. Fakat içlerinde ne var ne yok, kimsenin ilgilendiği pek görülmemiştir.

Eli kalem tutanlarla konuşursunuz;

— Evet, derler, Türkiye'de, çocuk kitapları alanında büyük bir boşluk var. Çocuk kitapları yazabilirsek ne iyi olurdu!

Yayımcılarla konuşursunuz;

— Evet, derler, çocuk kitapları olsa iyi satılacak.

Yazar var, yayımcı var, okur var, basımevi var; fakat kendi çocuklarımıza yararlı olabilecek ço-

cuk yayınıımız yok! Niçin?

Bu boşluğu gören Kaynak Yayınevi, değişik bir yol izliyerek, iki kitapçı çıkardı ortaya: «Köy Çocuklarından Anılar (1-2)». Elimize ikinci basımları geçen kitapların yazarları, köylü çocuklar. Öğretmenler, yüzlerce köy çocuğundan anılarını yazmalarını istemişler; bu anıların içinden beğendiklerini bu kitapçıklarda toplamışlar. İlginç bir yol ve ilginç bir sonuç. O temiz köy çocukları, anlatır gibi yazmışlar anılarını. Uğur Okman resimlerle bunları ve bir de kapak yapmış.

Üzerinde durulacak olsa, çok olumlu sonuç alınabilecek bir yoldur bu. Böylece, çocuk yayınları boşluğu, olumlu bir biçimde, doldurulmuş olur; yabancı yayınlara avuçlar dolusu para verilmeyen ve çocuklarımız, değişik dünyaların renklerine boyanmazlar; kendi yurt gerçekleriyle yüzyüze gelir, öğretmenlerini ve derslerini daha kolay anırlarlar; gerçekçi kişilikler gelişirler.

Bu çalışma teşvik görmeli

Kaynak Yayınevi'nin bu iki kitapçılarından basında da söz edilmiş. Örneğin, Hasan Pulur, Milliyet gazetesinde; Cemil Sönmez, Barış gazetesinde; Erdal Özdil, Halkçı'da ve Ercan Tezcan da Yeniğün gazetesinde görüşlerini yazmışlar. Cemil Sönmez şöyle diyor: «Şimdiye dek çocuk kitapları hemen tümüyle ya polisiye olayları, ya da masal dünyasında olup biten gerçek dışı serüvenleri dile getirdiler. En çok Ankara'nın Yenışehir'inde, ya da İstanbul Beyoğlunda doğup büyüyen Ayşegüllerin gerçeklerini öğrendik bugüne değin çocuk kitaplarından. Ama kuş uçmaz, kervan geçmez köylerimizin çocuklarının gerçeklerini anlatan çocuk kitaplarına pek rastlamadık. «Köy Çocuklarından Anılar», kır çiçekleri kadar güzel ve burcu burcu. Onu öğretmenlerimize özellikle salık veriyoruz. Çünkü birçok ders konusunun işlenmesinde bu kitaplardaki anıardan daha inandırıcı materyal bulunamaz öğrencilere.»

Bu sözlere eklenecek birşey yok. Kaynak Yayınları'nın bu hizmetinin gelişmesi isteniliyorsa, «Köy Çocuklarından Anılar (1-2)», şu adresten edinilmelidir: «Kaynak Yayınları — P.K. 77 — Bakanlıklar/Ankara.»

H. H.

Oto endüstrisi

«Devrim» in serüveni

Ülkemizde ilk yerli otomobil yapımı deneyi, bundan 12 yıl kadar önceye gitmektedir. Eskişehir'de bir atölyede yapılan ve kısa bir süre çalışarak arızalanıp stop eden **Devrim** adlı otomobilden sonra bu alanda ciddi girişimler oldu. Girişimin öncülüğünü, Türkiye'nin endüstri alanındaki en büyük «müteşebbisi» yapıyordu. 1963 yılında başlayan çalışmalar üç yılda tamamlandı ve ilk yerli otomobilin yapımına başlandı. «Anadol» adı verilen bu otomobilin üretimi 1967 yılında 1760 adet iken, bu rakam 1970 yılında 4 binin üzerine çıktı. Otomobilin motoru tamamen dışardan getiriliyor ve İstanbul'daki tesislerde monte ediliyordu.

Mutlak bir gümrük himayesinden yararlanan Türk otomobil endüstrisinin gelişme olanaklarını parlak gören büyük otomobil firmaları Türkiye'de otomobil yapımı için temaslara başladılar. Ünlü **Economist** dergisi, 1970 yılındaki bir sayısında, «Kuzey Avrupa ülkelerinin yüksek hayat standardı nedeniyle doyma noktasına yaklaştıklarını, buna karşılık 1970-1980 devresinde Portekiz, İspanya, Yunanistan ve Türkiye'nin otomobil talebi açısından çok elverişli piyasalar haline geleceklerini» yazıyordu.

Yabancıların gayretleri

Gelişmiş ülkelerin dev otomobil endüstrilerinin, geri kalmış ülkelerde yatırımlara girişmelerinin geçmişi, oldukça eskidir. Amerikan oto şirketleri, daha 1940'larda Güney Amerika ülkelerinde yan tesisler kurmuşlardı. Bu eğilimin en önemli nedeni, kuşkusuz, döviz sıkıntısı içinde bulunan az gelişmiş ülkelerin, otomobil gibi lüks ithalatı daha da kısıtlayarak, gelişmiş ülkelerin en önemli ihracat kollarından birisini bunalıma sürükleyecekleri korkusu idi. Bunun yanında, gelişmiş ülkelerde işçi ücretlerinin çok yüksek olmasına karşılık, bu ülkelerde işçi ücretleri asgari düzeyde

bulunuyordu ve bu durum da maliyetleri olumlu yönde etkileyecekti. Nihayet dev firmalar, soruna daha geniş bir açıdan bakıyorlar ve geri kalmış ülkelerde kurdukları tesislerin bir süre zararına çalışması halinde dahi ilerde zorunlu hale gelecek olan parça ithali nedeniyle yatırıma girişmekten çekinmiyorlardı. Böylece tesis zarar etse bile, firma işten kazançlı çıkacaktı.

«Fiat» in öncülüğü

İlk kez 1968 Mayıs'ında çıkarılan bir kararname ile, İtalyan Fiat şirketi ile yerli ortaklarına, Türkiye'de otomobil yapmaları için gerekli izin verildi. Tesis, 332,8 milyon TL yatırımı gerektiriyordu ve bunun 150 milyon TL'lik kısmı kredi ile karşılanacaktı. Ana sermaye ise yüzde 41,5 Fiat şirketi, yüzde 25 MKE Kurumu, yüzde 22,5 Koç Holding, yüzde 10 İş Bankası ve yüzde 1 de Ege Petrol Şirketine ait olarak dağılıyordu. Ayrıca MKE Kurumu'na ait olan yüzde 25 hissenin yüzde 10'u da halka açık tutulacaktı. Kurulacak şirket, Fiat şirketine, mühendislik hizmetleri karşılığı olarak, yedi yılda, yaklaşık olarak bedellerinin yüzde yarım ile 1,5 u arasında ödeme yapacaktı. Yatırım, yüzde 70 oranında yatırım in diriminden ve yüzde 80 oranında gümrük indiriminden yararlanacak, indirimden yararlanmayan bölümler için de beş yıllık gümrük taksitlenilmesi uygulanacaktı. Buna karşılık imalattaki yerli malzeme oranının fabrikanın faaliyete geçmesinden birbuçuk yıl sonra yüzde 67'ye, beş yıl sonra ise yüzde 85'e çıkarılması isteniyordu.

İkinci girişim: Renault

Fiat'tan sonra ikinci müracaat, Fransız Renault firmasıyla Ordu Yardımlaşma Kurumu'ndan geldi. 1969 Eylülünde yayımlanan bir kararname, bu şirkete de Türkiye'de imalat olanağını sağladı. Bunun için gerekli 298 milyon TL'lik yatırımın 148 milyon TL'si krediyle karşılanacak, geri kalan şirket sermayesinin yüzde 44'ü yabancı ortaklara, yüzde 56'sı ise yerli ortaklara ait olacaktı. Bu yatırım da öncekinin aynı teşviklerden yararlandırdığıydı ve ana şirkete yapılacak ödemeler açısından da aynı hükümlere tâbiydi. Ancak yükümlülükleri açısından durum biraz farklılık gösteriyordu. Şirket, beşinci yılın sonunda, otomatikman yerli malzeme oranını yüzde 85'e çıkarmaktan

kurtarılıyor, sadece bu konuda Sanaayi Bakanlığına bir program vermesi isteniyordu.

Her iki tesisin yıllık kapasitesi de 20 bin oto olarak saptanmıştı. Her ikisi de kuruluş yeri olarak Bursa çevresini seçmişlerdi. Fiyatlarına gelince; ikisinin de fiyatı, TL olarak, yapıldıkları ülkedeki fiyatlarının üç katı civarındaydı.

Umduklarını bulamayınca..

Şirketler arasındaki rekabet, kısa sürede, Türkiye'nin, umdukları gibi elverişli bir pazar olmadığı gerçeğini ortaya çıkardı. Uzun vadeli taksitlerle yapılan satışlar dahi durumu kurtaramıyordu. Birisi taksit piyasasına girerken, diğeri resmi plakalı otoları ipoteline almıştı. Ama ne var ki, bunların hepsi de sınırlı piyasalardı ve tek başlarına kurtuluş ümidi olamazlardı. Başlangıçta büyük ümitler bağlanan ihracat olanakları ise tümüyle hayal olmuştur.

Bu endüstrinin özellikleri

Bu gelişimin ışığında Türkiye'deki otomobil endüstrisinin başlıca özelliklerini şöyle saptamak mümkün olabilir:

a) Tesislerin kapasiteleri küçük olarak saptanmıştır. Ortak Pazar ülkelerindeki otomobil fabrikalarının ortalama yıllık kapasiteleri 100 bin civarında olmasına karşılık, ülkemizdeki üç fabrikanın ortalaması 15 bindir. Bu, maliyetleri yüksek tutan birinci etkidir.

b) Otoların asıl yapımcısı olan gelişmiş ülkelerde maliyetlerin düşük tutulması otomasyon sayesinde mümkün olabilmektedir. Türkiye gibi az gelişmiş ülkelerde ise işçi ücretlerinin nisbi düşüklüğünden yararlanmak amacıyla bu tür yöntemlere fazla iltifat edilmediği bir gerçektir. Böylece, çelişmeli bir durum ortaya çıkmakta, maliyeti düşürmek için izlenen yoldan maliyetler yükselmektedir. Bunun en başta gelen nedeni, elbette sermaye yetersizliğidir.

c) Dar bir piyasada birden fazla firmanın rekabete girişmesi de maliyetleri arttırmaktadır. Eğer tek tip bir otomobil imaline gidilseydi, şüphesiz, kapasite kullanımı daha yüksek olacak ve buna bağlı

Memleketin asıl

sahibi kim ?

Türkiye Cumhuriyeti'nin 50'nci Kuruluş Yıldönümünü kutlamak için herşey hazır. Özel bir kanun çıkarıldı, 80 milyon lira ödenek ayrıldı. Varlıklı vatandaşların, büyük olacağına hiç de güvenmediğimiz başişlerinden da söz ediliyor kanunda.

Kutlamanın bir amacı elbet eğitimidir. Bunun için kanun, yöneticilere önemli görevler yüklemiştir. Gerçekten kutlama kanunu, 2'nci maddesinin 7'nci fıkrası ile :

«Türk Milleti'nin bütün fertleriyle kaderde, kıvançta ve tasada ortak» olduklarını,

«Bütün imkânlardan yararlanarak içte ve dışta duyurmak, anlatmak ve kavratmak» için çalışılmasını öngörmüştür.

Kanun uygulanır ve kutlama törenleri yapılırken, eğitim işine kimler ve nasıl yer verecekler? Bunu yalnız kanunun sıraladığı kurul ve ona bağlı kişilere bırakmak işin eğitici yanını çok zayıflatır ve hatâta hiçe indirebilir. Onun için bütün aydın vatandaşlar bu konuda çalışmalıdırlar.

KADERDE—KIVANÇTA—TASADA ORTAKLIK

Her insan toplumunda bir ölçüde çıkar karşıtlıkları vardır ve olacaktır. Bu konu üzerinde menleketimizde yeni yeni araştırmalar yayınlanmıştır. Özellikle 1960—1971 arası çıkan yapıtlardan başka, Devlet Plânlama Teşkilâtı yayınları ve günlük gazetelerin eleştirileri bu konuda bir kamuoyu oluşmasını başlatmıştır. Artık memleketimizdeki gelir dağılımında bir dengesizlik, bir adaletsizlik olduğu ve bunun gittikçe arttığı gözlemlere batır olmuştur.

Bu konuda ilk eleştiriler, 5 ay sonra 50'nci yıldönümünü kutlayacağımız Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ündür. Atatürk bu konuyu, 1 Mart 1922'de Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin üçüncü toplantı yilını açış konuşmasında şöyle saptamıştır :

«— Türkiye'nin sahibi ve efendisi kimdir? Bunun cevabını derhal birlikte verelim : Türkiye'nin hakiki sahibi ve efendisi, hakiki üretici olan köylüdür. Bunun için, Türkiye Büyük Millet Meclisi hükümetinin iktisadi siyaseti bu asıl amacı sağlamağa yönelik olmalıdır.

...Diyebilirim ki, bugünkü felâket ve sefaletin tek sebebi bu gerçeğin gafili bulunmuş olmamızdır. Filhakika yedi asırdan beri cihanın dört bir köşesine sevk ederek kanlarını akıttığımız, kemiklerini yabancı topraklarında bıraktığımız ve yedi asırdan beri emeklerini ellerinden alıp israf eylediğimiz ve buna mukabil daima tahkir ve terzil ile mukabele ettiğimiz ve

buca fedakârlık ve ihsanlarına karşı nankörlük, küstahlık, cebbarlıkla usak seviyesine indirmek istediğimiz, bu gerçek sahibin huzurunda bugün utanç ve saygı ile hakiki durumumuzu alalım.»

Atatürk, Tarsus'ta yaptığı ve 25 Mart 1923 günlü Hakimiyeti Milliye gazetesinde yayınlanan konuşmasında çiftçilere de şöyle seslenmiştir :

«— Ulusun bir çok unsurları içinde en çok zahmet, meşakkat, elem çeken sizdiniz. Vatan en çok sizin emeğinize istinat ettiği halde en az bahtiyar ve mesut olan yine sizdiniz. Bunun sebebi sizinle

meşgul olunmaması idi. Sizi düşünen pek az kişi vardı. Siz çiftçiler o eski hükümette, umumiyetle hemen hiç düşünülüyordunuz. Sizi ne zaman düşünüyorlardı, bunu pek iyi bilirsiniz. Sizi ya harp olunca ya hazinelerini doldurmak lâzım gelince hatırlarlardı. Binaenaleyh çalışan sizdiniz, kazanan, ölen sizdiniz.

Neticede siz sefalet mahkûm olurdunuz ve sizin faaliyetinizden, fedakârlığınızdan başkaları istifade ederdi.»

50 yıl önce Cumhuriyetimizi kuran Atatürk, bu konudaki sözlerini şöyle tamamlamıştır :

«— Artık bundan sonra böyle olmayacaktır. Artık herşeyden önce kendinizi düşünceksiniz, kendi evinizi mâmur kılacak, kendi refahınızı temin eyleyecek, ikinci derecede başkalarını düşünceksiniz. Hepingizin mâlûmudur ki, milletin çoğunluğu sizlersiniz.»

Bu sözler, bu güzelim vaatler, ayrıcasız herkesin izinde olduğunu başıra başıra söylediği büyük kurtarıcı Atatürk tarafından söylenmiştir yıllar önce. Ve biz, O'nun kurduğu Cumhuriyetin 50'nci yıldönümü şenliklerine hazırlanıyoruz. Bu 50 yıl içinde Türkün

Ata'sı tarafından söylenen bu sözler gerçekleşmiş midir? Bize özgür bir vatan bırakan Ata'mızın yaptığı bu vaatler yerine getirilmiş midir? Yani kaderimiz, kıvancımız, tasamız ortak mıdır?

olarak maliyetler düşecekti. Otomobil yapımının devletin tam denetimi altında cereyan ettiği düşünülürse, bu yoldan tekel piyasasının sınıklarını da giderilebilecekti. DPT'nin kısa bir süre önce yayınlanan bir raporunda «Ortak Pazarla rekabet edebilmek için firma sayısının

azaltılması ve firma başına üretim miktarının artırılması» önerilmektedir. Önce firmalara teker teker kuruluş izni verip, sonra da bunlara mutlaka birbirleriyle birleşmelerini önermek herhalde ancak ülkemizde rastlanabilecek bir durumdur!

d) Ortak Pazarla rekabet sorunu da ülkemizdeki otomobil firmalarını kara kara düşündürmektedir. Türkiye ile Ortak Pazar arasındaki geçiş dönemi otomobil düzenleyen protokol, otomobil edüstrisi için 12 yıllık bir koruma dönemini öngörmektedir. Bunun pratik

OSMAN K. AKOL

MİLLİ GELİR DAĞILIMI

Bu soruların karşılığını Sayın İlhan Selçuk'un 6 Nisan 1973 günlü Cumhuriyet gazetesinde «Bunaların Bungunları» başlığı ile yayınlanan fıkrasında bulabiliriz :

«Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Plânı hazırlanırken, Gelir Dağılımı bölümünde ilginç rakamlar varmış. Kabineden bazı bakanlar tarafından plândan çıkarılan bu rakamlara göre,

— Ülke nüfusunun yüzde 10 gibi çok küçük bir azınlığı ulusal gelirin yüzde 45'ini alırken, nüfusun yüzde 90'ı ulusal gelirin yüzde 55'ini paylaşmak durumundaymış.»

Bunu daha açık seçik bir hale getirmek istersek şu insafsız rakamlar çıkar karşımıza :

%	1966 Yılında safi olmayan Millî Gelir		%	1970 Sayımında Nüfus	Kişi Başına Düşen Millî Gelir Payı Lira
	Lira				
55	45.220.615.000	90		32.099.894	1.408
45	36.998.685.000	10		3.566.655	10.373
Toplam	82.219.300.000	Toplam		35.666.549	

1970 sayımı nüfusumuzun 35 milyon 666 bin 549 olduğunu göstermiştir. Eski Devlet Plânlama Teşkilatı Müsteşarı Sayın Memduh Aytür'ün «Kalkınma Yarışı ve Türkiye» adlı 1970 baskılı yapıtının 55'inci sayfasında, Dr. Baran Tuncer'den aldığı belirtilerek, 1966 yılı safi olmayan millî gelirimiz, 82 milyar 219 milyon 300 bin lira olarak gösterilmiştir.

Nüfus ve millî gelir rakamları arasında 4 yıllık bir fark olmasına karşın, bizim bunu aynı yılda gibi saymamız, karşılaştırmayı buna göre yapmamız, gerçeği yansıtmaya bakımdan yanlış sayılamaz. Bu karşılaştırma kabataslak bir fikir vermeğe yeter. Durum, titizlikle hazırlanan bir çizelgede şöyle gösterilebilir :

Bu çizelgenin açıkladığı durum doğruya herhalde çok yakındır ve de acıdır. Ama gerçek daha da korkunçtur. Eski Cumhurbaşkanı Sayın Cevdet Sunay bir Doğu gezisinde 16 bin ailenin hâlâ mağaralarda yaşadığını, yüzlerce köyümüzün bir ağa'nın malı olduğunu görmekten hicap ve ıstırap duyduğunu söylemiştir.

Şu da var : Türkiye'mizde bir aile ortalama 6 nüfus sayılır. Eğer kişi başına 1.408 lira düşüyorsa bu, bir aile için yıllık 6.288 lira bir varlık anlamına gelir. Yazık ki bu bir hayaldir. Milyonlarca köylümüz ser sefil sürünmektedir. Partallar içindedir. Bunun anlamı nedir? Atatürk'ün 50 yıl önce söylediği gibi, köylülerimizin emekleri bugün de ellerinden alınmakta ve kendileri sefalet içinde kıvrınmaktadır.

Bu, sürüp giden bir faciadır, bir korkunç sömürüdür ve bunun önüne geçilememektedir. Manisa Milletvekili Sayın Mustafa Ok ile Aydın eski Milletvekili M. Şükrü Koç'un önerdikleri Tütün sömürüsü, Pamuk sömürüsü bile bir Meclis araştırması konusu yapılmamış, yapılamamıştır.

Neden bugün, 12 Mart Muhtırası ile, Cumhuriyetimizi korumak ve kollamakla görevli Türk Ordusu'nun çok haklı olarak istediği reformlardan Top-

rak Reformu yapılmadı? Ve neden hâlâ 2 milyon aile topraksızdır? Neden 3 milyon kişi işsiz? Neden 1 milyona yakın işçimiz yadelerde gurbetçi? Neden 10 bin öğretmenimiz yurdunu ve görevini bırakıp yabancı diyarlara işçi olarak gidiyor?

SONUÇ

Nedeni açıktır bunun. Çünkü halk okutulmamakta, halkı aydınlatacak kuruluşlar kapatılmakta, öğretmenler sürüm sürüm süründürülmektedir. Bu suretle halk Atatürk'ün bu güzelim sözlerini okuyamıyor, durumu bu vaatlerin mihengine vuramıyor, gidişi eleştiremiyor, hakkını arayamıyor.

teki anlamı, bu süre sonunda otomobil ithalindeki gümrük tarifelerinin sınıra indirileceğidir. O zaman ithal malı otomobil yerine üç katı fiyat ödeyip yerli otomobil atan sıvriakıllı bulmak herhalde çok güç olacaktır!

e) Türkiye'de imal edilen oto-

mobillerin ihracat olanaklarına başlangıçta aşırı umutlar bağlanmış, Türkiye'nin Ortadoğu ülkelerinin otomobil ihracatçısı haline gelebileceği düşünülmüştür. Hattâ bu konudaki kararnemelerde İran, Pakistan, Irak gibi ülkelere ihracatın devletçe teşvik edileceği dahi belirtil-

miştir. Ancak bu konuda şimdiye kadar hiçbir olumlu gelişme olmadı gibi, bundan sonrası için de hiçbir emare görülmemektedir. Yerli oto yapımcıları, herhalde, önümüzdeki yıllarda da bir yandan rekâb, bir yandan zam yoluyla durumu idareye çalışacaklardır.

CELİŞKİLER YUMAĞI BİR ÜLKE

Bir garip ülkedir Türkiye. Nereden bakarsanız bakın, nereden ele alırsanız alın, çeşitli çelişkilerle karşılaşırsınız ülkemizde. Hem Doğunun Batıya açılan kapısı, hem de Batının Doğudaki sınırır. Türkiye; İngilizlerin de dediği gibi, «Tarihin köprüsü»dür. Oyle bir köprü ki gelen geçen her kavim, millet ve uygarlık kendinden birşeyler bırakmış ve yüzyıllardır kalanlar, giderek, Anadolu uygarlığını ortaya çıkarmış. Bugün ise aşırı bir takliddilik, dışabağımlılık ve de umursamazlıkla bu uygarlıktan geriye kalanların yokedilmesine çalışılmaktadır.

Halbuki, Atatürk, Türkiye Cumhuriyetinin çağdaş uygarlık düzeyine çıkacağını müjdelemişti. Bu, niçin gerçekleşemedi?

Türkiye, tarihin her devrinden gelme birçok özellikler taşımaktadır. Bu arada en göze batanlar, kökü Orta Asyalara kadar uzanan merkeziyetçilik ve Osmanlı İmparatorluğu döneminde belirginleşen bürokratik yönetimidir.

Merkeziyetçi ve bürokratik gelenek, koskoca bir imparatorluğun yönetiminde birleştirici ve otoriter olmak açılarından yararlı sonuçlar sağlamıştır. Peki ama, geçen yüzyılda geçerli olan bu yönetim tarzının çağdaş devlet anlayışı ile aynı uyumu göstermesi mümkün müdür? Köprülerin altından yıllardır akan sular Türkiye'de çok şeyleri değiştirmiştir. Bir defa, İmparatorluğun yıkılması merkeziyetçiliğin gerekçesini ortadan kaldırmıştır. Daha sonraki yıllarda da çok partili demokrasiye geçilmesi de bürokratik yönetimi anlamsızlaştırmıştır.

BÜROKRATİK GÜÇLER

Cumhuriyetin kuruluş yıllarında ve sonraları, tek parti döneminde bürokratik güçler, devlet yönetiminde en egemen kesim olmuştur. Bunların ülke ve devlet yararına birçok girişimde buldukları yadsınamaz. Ne var ki, uzun süren ulusal kurtuluş, kuruluş ve tek parti dönemleri, Türkiye'de bir bürokratik yönetim alışkanlığı yaratmıştır. Tarihten ve Osmanlı döneminden kalma bu zihniyetin Cumhuriyet döneminde de geçerli olmasının başlıca nedeni, Ulusal Kurtuluş Savaşı kadrosunun önde gelen kişilerinin «İttihad ve Terakki» ekolüne mensup bulunmalarıdır.

İmparatorluk döneminde genç yaşlarda edindikleri bu zihniyeti, halk egemenliğine yönelen Cumhuriyet döneminde de sürdürmekten geri kalmamışlardır. İmparatorluk ve Cumhuriyet yönetimleri arasındaki ayrılıkları yeterince kavrayamamaları ve eski alışkanlıklarından kurtulamamaları, bu olumsuz sonucu hazırlamıştır. İşte demokrasimizin ilk şanssızlığı burada yatmaktadır.

ATATÜRKÇÜLÜK ADINA

İşin en ilgi çekici yönü, tüm bürokratik girişimlerin Atatürkçülük adına sahnelenmesidir. Atatürkçülüğün bürokratlarca tekel altına alınmak istenmesidir. Sanki Atatürkçülük bir bürokratik ideoloji imiş gibi. Burada Mustafa Kemal'in kişiliği ve düşünce sistemi unutulmakta, bir bütün olarak ele alınmamakta, eski alışkanlıkların etkisiyle tek yönlü bir değerlendirmeye sapılmaktadır. Evet, herşeyden önce Mustafa Kemal bir askerdir ama üniformasını atarak halkın arasına koşmağa öncelik tanımıştır. Halkın içine karışmış, onunla ilişki kurmuş ve halk temsilcilerinden kongreler ve meclisler toplamıştır. Halkın desteğini almadan hiçbir eyleme girişmemiş, zamanı geldiğinde yapılması gereken işleri de halka koşarak, kitlelere anlatmış ve benimsetmiştir. Şapka devrimi gibi...

Şimdi, halkla bu derece içiçe olan bir önderin adı nasıl olur da, halkın dışında bir tutum içine giren bürokratik güçlerin bayrağı olur? Bu çelişki daha ne kadar sürecektir? Ne zaman, Atatürk'ün, halk egemenliğini esas alan gerçek demokrasiye yöneldiği kabul edilecektir? Atatürk döneminde bazı bürokrat girişimler olmuşsa, bunun bazı özel nedenleri vardı. Bir defa, o zamanlar, Cumhuriyetin kuruluş yıllarıydı. Kuruluş hazırlıkları ve cumhuriyeti kitlelere benimsetmek için istikrar ve otoriteye gereksinme duyuluyordu. İkinci neden ise, halk kadrolarının gelişmemiş olmasıydı. Yönetimde pay almakta halk temsilcileri yetersiz kalıyordu. Bu zorunluluklar karşısında Ulusal Kurtuluş yürüten asker kadro sivilleşerek yeni devletin yönetimini üzerine aldı. Ve böylece, bürokratik yönetim zihniyeti gene ön plâna çıktı. Ve bürokratlar, Cumhuriyetin kuruluş yıllarından itibaren kendilerini devletin sahibi olarak gördüler.

Türkiye'de bürokratik zihniyetin iflâsı

Sanki devlet onların malıydı; en doğruyu ve faydalıyı onlar bilirdi; son söz, her zaman onlarda kalmalıydı; Türkiye'nin geleceği ve politikası onların istediği yönde gelişmeliydi. Bu istekler elli yıl sonra günümüzde daha da aşırılaşmış şekilde sürüp gitmektedir.

Halk adamı olarak halkla beraber hareket eden Atatürk, bir defasında, «Ben ne yaptımca halkla ilişki kurarak yaptım» diyerek halk egemenliğinden bürokrasinin değil, fakat halkın gerçek egemenliğini anladığını açıkça ortaya koymuştur. O'nun, tüm girişimlerinde ve söylevlerinde halkçılığını böyle açıkça dile getirmesi, halkın dışında kalan güçleri düşündürmelidir. O, sonradan giren altı ilkenin arasında en önce Halkçılığa yer vermiştir, merkeziyetçiliğe veya bürokratik yönetime değil. Bu nedenle, ülkenin zor koşullarının etkin olduğu kuruluş yıllarında geçici bir süre Atatürk'ün işbirliği yaptığı bürokrasi, Atatürkçülüğe sahip çıkamaz; çünkü bu, Kemalîst Halkçılık geçceği ile ters düşer; halk egemenliğiyle çağdaş demokrasi uygulamasına yönelme yolundaki gerçek Atatürk çizgisiyle çelişir. Halk kitlelerinin giderek yönetimde etkinliğini artırması karşısında zayıflayan bürokrasi, hem devlet sahipliğinden, hem de Atatürkçülük adı altında halkın istekleri dışında başkent - içi manevralardan vazgeçmelidir. Varılan noktayı bürokrasi değerlendiremedikçe, egemen iş çevrelerinin hizmetkârı olmaksızın öteye gidemeyecektir bürokratlar. Nitekim son dönemde, sermayedar iş çevreleri, demokratik ortamdaki çok daha fazla palazlanmışlardır. Bunda, toplumsal tabandan yoksun, bürokratik zihniyetle çalışan partilerüstü hükü-

Anıl ÇEÇEN

metlerin büyük rolü olmuştur.

DEĞİŞEN KOŞULLAR

Elili yıl içinde Türkiye'de büyük değişimler olmuştur. Tek partiden çok partiye geçilmiştir. Değişik siyasal eğilimler, partilerini kurabilmişlerdir. Demokratik şekilde tek parti devrine son verilmiştir. Halkın eğitim düzeyi biraz olsun yükselmiş ve politikaya ilgi artmıştır. Endüstrileşme ile beraber birkaç milyonluk bir işçi sınıfı doğmuştur. Sendikalaşma ile işçiler ağırlıklarını giderek artırmışlardır. Çeşitli engellemelere rağmen köylü kitlesi arasında bir kooperatifleşme başlamıştır. Meslek grupları kendi birliklerini kurmuşlardır. Yardımlaşma ve sosyal güvenlik kuruluşları etkin merkezler olarak ekonomik hayata girmişlerdir. Çıkar çevreleri örgütlenmişler, baskı grupları da lobizm uygulamasına girişmişlerdir. Çok partili demokrasiye geçişle beraber, Türkiye, son yirmibeş yılda artan bir hızla plüralist bir toplum yapısına kavuşmuştur. Demokratik rejim sayesinde gelişen plüralizmin, içinde bulunulan afa rejimde engellenmek istenmesi, bürokratik zihniyetin son çırpınıklarının en belirgin örneğidir. Plüralizmin gelişmesi, bürokratik güçlerin aleyhine olmuş ve kitlelerin desteği olmadan, olağan demokratik rejim içinde bulunmadan ülke sorunlarına gerekli çözümlerin getirilemeyeceği artık anlaşılmıştır. Duvarda asılı kalan reform takvimi, bu gerçeği dile getiren en açık belgedir.

27 MAYIS VE 12 MART

Tam atılmış bir adım olan 27 Mayıs'ın birkaç yıl içinde nasıl dejeneredildiğini herkes gördü. Kâğıt üzerinde bırakılan Anayasana bir süre sonra lüks görümlere değiştirilmesi, asker — sivil bürokrasinin ne derece yanıldığına göstermiştir. Kitlelerin desteği alınmadan yapılan bir devrimin bürokratik kaldığı ölçüde yozlaştırıldığı gerçeği ortaya çıkmıştır. Değişen koşullar yerinde değerlendirilmediğinden, tepeden gelme girişimler, seçimle gelen tutucu iktidarlarca geri çevrilmiştir. Bir devrim olmasına rağmen 27 Mayıs'ın hedefine ulaşmaması, tabandan yoksun bürokratik güçlerin yeter-

sizliğini tarihe yazmıştır.

12 Mart hareketi ise daha başka koşullar altında gerçekleşmiş ve 27 Mayıs gibi bir devrim olma ölçüsüne ulaşamamıştır. Demokratik yoldan gelen tutucu parlamento çoğunluğu ile işbirliği yaparak Muhtıradan istenilen reformları gerçekleştirmek gibi temel bir çelişkiye için başında düşülmüştür. Türk Ordusunun başarılı girişimleri ile sokak hareketleri kısa bir sürede önlenmiş; ne var ki, nazar boncuğu olarak gösterilecek bir tek reform bugüne kadar çıkarılamamıştır. Bürokratik zihniyet, eşyanın tabiatını yerinde değerlendiremiyerek, burada da büyük bir yanılgıya düşmüştür. Suçlanan parlamento çoğunluğu ile işbirliğine gidilmek istenmesi, çoğunluğun tutucu zihniyette olması, aydınları ve halk kitlelerini reformlar konusunda umutsuzluğa sürüklemiştir. Bu gerçeklere rağmen akıntıya karşı kürek çekilmesine devam edilmiş ve aradan geçen iki yıl içinde demokrasiden uzaklaştıkça bürokrasinin ve egemen sermaye çevrelerinin devlet yönetiminde etkinliği artmıştır. Muhtıradan yazılı bir istek olarak önerilmemekle beraber, egemen çevrelerin baskısı ile iki yılda Anayasa iki kez değiştirilmiş; reformlar ise komisyonlarda uyutulmuş veya kitap halinde yayınlanarak raflara kaldırılmıştır. Hele reformları uygulayacak idare ile ilgili reform, güzel bir kitap olmaktan öteye gidememiştir! Halkın isteği ve desteği olmadan hiç bir reformun yapılamayacağı, radikal isteklerin, önünde sonunda egemen çevrelerin avcunun içine aldığı bürokrasinin yetersizliği ve yanılgıları karşısında eniyip gideceği belli olmuştur. 12 Mart'ın 27 Mayıs'a oranla daha az radikal bir müdahale olmasının başlıca nedeni bürokratik güçlerin giderek bozuk düzenin savunucusu kapitalist çevrelerle bütünleşmesidir. Çığ gibi büyüyen sermaye, devlet yönetiminde en etkili unsur durumuna yükselmiştir. Sağ partiler, bu gerçeği görerek, sermaye çevrelerinin isteklerine öncelik tanıyan tutucu bir politikanın savunucusu ve izleyicisi olmaktadır.

Son siyasal gelişmeler, devlet kuran partide —CHP'de— de ilginç değişimler yaratmış ve eski Milli Şef, geleneksel bürokratik ekolü ile birlikte, Atatürk'ün

partisini terketmek zorunda kalmıştır. Yeni koşullar, ülkenin en eski siyasal örgütüne de yeni bir şekil vermiş ve demokrasinin şeklini savunan eski iktidar partisinin karşısına demokrasinin özünü savunan köklü bir iktidar alternatifini getirmiştir. Bürokratik kalıntılarından ve Başkent'ten öteye gidemeyen köşk politikasından arınmak, Partinin halkla bütünleşmesini sağlamıştır. Atatürk'ün partisinden kopanların kurduğu güçbirliğinin, büyük iş çevrelerini kollayan ve onlara güvenlik sağlamaya yönelik politikası, siyaset sahnesindeki bürokratik kalıntıların ne derece sermayenin etkisi altına girdiğinin en güzel kanıtıdır. «11'ler» zihniyetinin ise bu güçbirliğine katılmaması, bürokratik güçlerin ne derece bir parçalanma sürecine girdiğini açıkça göstermektedir. «11'ler» denemesinin hazin sonucu, artık, Türkiye'de devrimciliğin bürokratik yoldan hiçbir sonuca ulaşamayacağını tartışılmıyacak bir gerçek olarak ortaya koymuştur.

SIYASETTE YENİLEŞME

Siyasette yenileşme kuralı her bakımdan Türkiye'de de geçerlidir. Nitekim iki büyük partiden birisinin 1946 ruhundan, diğerinin de halktan uzak Milli Şef politikası ve bürokratik zihniyetten kurtularak halkla bütünleşmeleri, bürokrasinin anti — demokratik girişimlerle etkinliğini sürdürmeğe çalışması, fakat buna rağmen yetersiz kalması, ülkemizde yeni halk kadrolarının ve yeni ekollerin demokratik gelişim süreci içinde çıktığını gösteren olumlu sonuçlardır. Yarım yüzyıllık Cumhuriyet tarihi, çeyrek yüzyıllık demokrasi tarihi ve anti - demokratik müdahaleler, Türkiye'de halk kitlelerinin demokratik desteği olmadan hiçbir ilerici ve devrimci girişimin başarıya ulaşamayacağını tüm açıklığı ile ortaya koymuştur. Demokratik yönde gerçekleşen bu gelişim, Türk demokrasisinin geleceği açısından olumlu bir puandır. Artık devletin sahibi, tarihi fonksiyonunu yerine getiren bürokratik güçler değil, demokratik halk güçleridir. Bu gerçek üzerinde bütün gruplar ve siyasal partiler birleşebildiği zaman, Türk demokrasisi, Atatürk'ün gösterdiği çağdaş uygarlık hedefi doğrultusunda kesintisiz ve müdahalesiz ilerleme şansına kavuşabilecektir.

Çinhindi

Geriye doğru

Geçen haftalarda birbirini izleyen gelişmeler, Çinhindi'nde barış için Paris andlaşmasına umut bağlayanları hayal kırıklığına uğrattı. Uluslararası Denetim Komisyonu üyelerinden, önce Kanada, sonra Endonezya, Komisyonun çalışmaları bundan sonra da sekteye uğrattılacak olursa Komisyon'dan çekileceklerini bildirdiler. Her iki ülkeyi bu ölçüde kızdıran olayların başında, ateş—kes andlaşmasının yürürlüğe girmesine ve uluslararası ateş—kes komisyonunun tam yetkiyle göreve başlamasına rağmen ateş—kesin karşılıklı olarak sürekli biçimde ihlâl edilmesi gelmektedir. Ayrıca, Uluslararası Denetim Komisyonuna ait bir helikopterin, açılan roket ateşi sonunda, içindekilerle birlikte düşürülmesi de buna tuz biber ekmişti.

ABD, bir yandan Komisyonun diğer üyeleri Polonya ve Macaristan'ı tarafsız davranmamakla suçlarken, öte yandan da Kuzey Vietnam kara sularındaki mayınların sökülme işleminin son verdiğini ilân etti. Aynı zamanda, Kuzey Vietnam'a ateş—kes andlaşması uyarınca yapmayı kabul ettiği ekonomik yardım şap tamak için Paris'te iki ülke arasında yapılmakta olan görüşmelere katılan ABD heyeti de geri çekildi.

Bütün bunlar olurken, ABD uçakları, Khmer'de (eski Kamboçya'da) komünist mevzilerini bombalamaya devam ediyordu. Tayland'da üslenen ABD hava kuvvetlerinin yoğun desteğine rağmen Khmer hükümet kuvvetlerinin durumu günden güne kötüleşmektedir. Güney Vietnam askerî komutanlığı, her gün yayınladığı bildirimlerle, Kuzeyi, ateş—kesi sürekli ihlâl etmekle suçlarken, Kuzey Vietnam da Saygon hükümetinin, ateş—kes andlaşmasının açık hükümlerine rağmen hâlâ elinde tuttuğu 200 bin siyasi mahkûmun barışa indirilmiş en büyük darbe olduğunu ileri sürmektedir.

TÜRKİYE'NİN
ÇEVRESİNDE
GEÇEN HAFTAOrtadoğu
raporuErgin
Eroğlu

Enver Sedat'ın Ulusal Güvenlik İşleri Danışmanı Hafız İsmail, Washington'da Nixon, Kissinger ve Rogers'le yaptığı görüşmelerden hiç biri olumlu sonuç alamadı. Mısır yetkili çevrelerinin ve bizzat Başkan Sedat'ın, Washington görüşmelerini Mısır bakımından gerçek bir başarısızlık olarak değerlendirdikleri söyleniyor. Sedat'ın açıklamasına göre, ABD, Mısır'dan, verilmesi mümkün olmayacak tüzvler istemekle kalmamış, İsrail'e herhangi bir baskıda bulunmayacağını da açıkça belli etmiştir. Kahire ile Washington arasındaki uçurumun artık iyice derinleştiğini öne süren Sedat, «Mısır'ın politik düzeyde olduğu gibi, askerî düzeyde de gerçeklerle yüzleşme dönemine girmesi» gerektiğini tekrarlamaktadır.

Arap — İsrail uyumsuzluğunun çözümünde ABD'den arabuluculuk rolü beklemekle Sedat yönetimi, gerçekte önemli ölçülerde tüzvlerde bulunmağa hazır olduğunu belli etmişti. Buna rağmen, Washington görüşmelerinin Mısır'da böylesine karamsar bir hava yaratması, Kahire'nin tüzvkâr tutumunun yetersizliğinden mi ileri gelmiştir, yoksa Mısır burjuvazisinin Kapitalist Dünya'ya dönük özelemlerini gerçek anlamıyla temsil etme doğrultusundaki Sedat yönetimi, bazı zorlamalarla mı karşı karşıya bulunmaktadır? Ortadoğu'daki buncilima barışçı bir çözüm yolu arıyormuş gibi görünürken, «Washington — Tel Aviv kopmaz işbirliği» temelinde tek yönlü bir politika uygulamasından vazgeçmek istemeyen ABD, hiç değilse Süveys Kanalı'nın uluslararası trafiğe açılmasını sağlayacak ortak noktalarda Kahire'yle varabileceği bu uzlaşma uğruna, bu işbirliğine gölge düşürmekten mi çekinmiştir? Gerek ülke içindeki durumun, gerekse Araplararası ilişkilerin, Sedat yönetiminin dış politikasını etkilediği bir gerçektir. Ve ne kadar istese de, Sedat'ın verebileceği tüzvler sınırlıdır. Ama Washington görüşmelerinin hiç bir olumlu sonuç sağlanmadan kapanmasında, ABD'nin Sedat Rejimi'ne güvensizliği de başlıca rol oynamıştır.

ARKASI KESİLMİYEN TASFİYELER

5 Şubat 1973'te yayımlanan Sosyalist Arap Birliği'nden tasfiye listeleri, birinci derecece önemli sol eğilimli isimleri de içine alıyordu. Bu isimlerin çoğu bütün Arap Dünyası'nda ve bazıları uluslararası plânda ünlü kişilerdi. Bugüne kadar Birlik'den tasfiye edilenlerin sayısı 90'ı bulmuştur. Karşı — devrimci suçlamasıyla partiden atılan bazı kişilerin yeniden göreve getirilmesi ise, sağa doğru açılmanın bir bölümünü teşkil etmektedir. Bu arada üniversitelere de

Ortadoğu

Durum gene gergin

Çinhindi'nde barış umutları sönmeye yüzütarken Ortadoğuda da gergin bir hava hâkim bulunuyordu. İsrail, geçen hafta içinde,

Libya hava kuvvetlerine ait Mirage uçaklarının Mısır'a getirilmesi üzerine silâhlı kuvvetlerini alarına geçirdi. Öte yandan, Lübnan'ın başvurması üzerine, İsrail saldırısını görülen Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, uzun toplantıardan sonra İsrail'in kınanmasını kabul

Mısır'da buhran artıyor

yöneltilen çeşitli baskılar, radikal öğrenci gruplarının rejimi sert bir dille eleştirmelerine yol açmıştır.

Sedat'ın, muhaliflerine karşı giriştiği «temizlik» hareketi, gerçekte ordunun sağ kanadının istediği türde bir «demokrasi» nin kurulmasını öngörmektedir. Bütün önemli yayın gruplarının devletleştirildiği bir ortamda yazarlar, aydınlar ve öğrenciler, «temizlik» uygulamalarının birinci derecede kurbanı olmuşlardır.

İktidarının başlangıcındanberi, gerçek anlamda bir sağa açılma hareketini temsil eden Başkan Sedat, aslında Nâsır yönetiminin hazırladığı bir ortamın mantığına uygun davranışlar içindedir. 1967 «Altı gün savaşı» ndan sonra Arap Dünyasında yıldızı sönmeye başlayan Nâsır, lideri bulunduğu milli kurtuluş hareketinin amaçlarını gözeten ve Mısır'a Arap ülkeleri arasında önderlik rolü kazandıran geleneksel politikasından hissedilir derecede uzaklaşmıştı. Nâsır, uyguladığı, ekonomi politikasının sonucu olarak varlığını, güçlendiren Mısır burjuvazisinin eğilimlerine karşı çıkamıyordu. Altı Gün savaşının Mısır ekonomisine indirdiği darbe ise, belli bir çerçevede Arap devrimci hareketlerini destekleyen

Nâsır'ı kabuğuna çekilmeğe zorlamakla kalmamış, onu Suudi Arabistan, Kuveyt ve Kral İdris'in Libya'sı gibi tutucu rejimlerle de bir yakınlaşmaya itmişti. Enver Sedat'ın Nâsır'ın yerini almasıyla hızlanan sağa doğru açılış Mısır'da böyle başlamış, 1971 Mayısında Sovyet taraftarı Ali Sabri grubunun tasfiye edilmesiyle de, sağ güçlerin egemenliği kesinlik kazanmıştır.

TUTARSIZ BİR POLİTİKADA ISRAR

Oldukça zayıflamış durumdaki Nâsır'cı geleneğin iyice tasfiye edildiği Sedat dönemi, ordunun sağ güçlerinin iktidarını yansıtmaktadır. Keskin bir savaş taraflısı olarak görünen ve istediği saldırı silahlarını vermediği için Sovyetler Birliği'ni Arapların dâvasına ihanetle suçlayan Sedat, gerçekte hep savaştan kaçınmanın yollarını aramakla uğraşmıştır. Ve iktidarının geleceğini teminat altına almak uğruna gerek ABD'ye, gerekse İsrail'e önemli ölçülerde tavizler vermeğe yanaşmaktan çekinmemiştir. Kapitalist Dünya'ya dönük özelemleriyle, Sovyetler'in varlığından

büyük rahatsızlık duyan Mısır burjuvazisi, yabancı yatırımlarına kapılarını açmış Sedat yönetimini, Arap - İsrail uyumsuzluğunda tek taraflı bir anlaşmaya zorlarken, onun burjuva karakterini kendi çıkarları açısından değerlendirmeye çalışmıştır. Mısır yöneticilerinin böyle bir anlaşma için İsrail'le değil, doğrudan doğruya ABD ile karşı karşıya gelmek istemeleri, her şeyden önce ekonominin dış yardımlara ihtiyacından doğmaktadır. Geçen Temmuz ayında Sovyet danışmanlarının Sedat'ın isteği üzerine Mısır'dan çekilmeleri, Kahire — Washington yakınılaşmasını sağlamak yolunda atılan önemli bir adım olmuştur.

Ne var ki, ABD'den fazla yüz bulamayan Sedat, Suriye Devlet Başkanı'nın da aracılığıyla, yeniden Sovyetler Birliği'yle ilişkilerini düzeltmek ihtiyacını duyacaktır. Nitekim, Sovyet danışmanlarının Mısır'dan çekilmeleri sırasında Moskova'yı ağır bir dille suçlayan Sedat, bu defa aynı suçlamayı ABD'ye yöneltmiş ve Mısır—Sovyet dostluğundan söz edebilmiştir. Sedat'ın bu tutarsızlıkları, şimdi Mısır burjuvazisinde de tereddütler uyandırmaktadır. Öte yandan, ordu içinde Arap milliyetçiliğini temsil eden savaş taraflısı gruplarla, ABD'nin Mısır'a yardım elini uzatmasını bekleyen ılımlılar arasında da huzursuzluk belirtileri artmıştır. Gerek orduda, gerekse halk kitlelerinde uyanan tepkiler Sedat rejimini bunalıtmaktadır. Sık sık sözü edilen darbe teşebbüslerinin ise, arkası kesilmeyeceğe benzemektedir.

Bütün bu sorunlara, Mısır—Sovyet ekonomik işbirliğini güçlendirmek yoluyla çözümler aradığı söylenen Sedat, acaba bu alanda ne ölçüde bir başarı sağlayabilecektir? Sovyet—Mısır işbirliğinin ana unsurları durumundaki sol güçleri etkisiz hale getirecek sağ nitelikli bir dikta rejimini tahkim etmeğe çalışan Sedat yönetimi, Sovyetler'le taktik bir yakınlaşmaya mı hazırlanmaktadır? El—Ahram yorumcusu Hasaneyn Heykel'in belirttiği gibi, «savaşla barış arasında bir durumun İsrail'e sağladığı yarar ölçüsünde Mısır'a verdiği zararlar; sürekli olarak bir savaşa hazır halde beklemenin, silahlanma ve güvenlik tedbirlerinin bütçeye yüklediği büyük masraflar», Sedat rejimini gerçekten çıkmaz bir yola sokmuştur.

Bilinen cür ki, Enver Sedat, Sovyet—Mısır diyalogunun yeniden kurulduğu tarihten buyana, gerçekçi bir politikaya doğru yönelişin hiç bir belirtisini gösterememiştir. Ve halen de buna niyetli görünmemektedir. Şimdi Mısır'da yeni iktidar alternatiflerinin ağırlık kazandığı bir ortamdan, daha rahat söz edilebilir.

etti. Kararda ayrıca, tedhiş eylemleri de yerildi. İngiltere ile Fransa tarafından hazırlanan karar tasarımlarında, önce, tedhişçilikten söz edilmeksizin İsrail'in kınanması isteniyordu. Fakat ABD, Filistin tedhişçilerini de kapsamayan böyle bir kı

nama kararını veto edeceğini açıklayınca karar tasarısı değiştirildi. Sovyetler Birliği, Çin Halk Cumhuriyeti ve Gine, karara katılmadılar.

Karar, Güvenlik Konseyinin, uluslararası barışı koruma yolunda

ne kadar etkin bir organ olduğunu bir kez daha günışığına çıkarttı! Bundan sonra, bir yabancı ülkeye baskın düzenleyerek, asıl hedefleri yanında masum güvenlik memurlarını da öldüren bir ülke, artık, Güvenlik Konseyi tarafından kınanacağına inanabilir!

AFRIKA/73

Eyadema'nın Togo'su

Tutsaklar ülkesi

Togo, yüzyıllar boyunca Portekizli tacirlerin tutsak ticaretlerine sahne olmuştur. 1850'lerden itibaren ülkeye Alman misyonerler yerleşmeğe başladılar. Misyonerlik faaliyetleri siyasal amaçlarla birleşince 1884 yılında Togo, bir Alman sömürgesi haline geldi. Almanlar, zamanla, sömürgelerinin sınırlarını genişlettiler, İngiltere ve Fransa ile yaptıkları anlaşmalarla bu sınırları onlara da kabul ettirdiler.

Birinci Dünya Savaşı, ülkedeki Alman egemenliğinin sonu oldu. Fransızlar 1914'te Togo'yu işgal ettiler ve savaş bitince de üçte ikisi kendilerinde kalmak üzere İngilizlerle paylaştılar. İkinci Dünya Savaşından sonra Togo'nun her iki kısmı da Birleşmiş Milletlerin vesayetine verildi. 1956 yılında yapılan plebisit sonucunda İngiliz Togosu, Altın Sahil'ine katılma yolunda oy kullandı ve daha sonra bağımsız Gana devletini meydana getirdi. Fransız Togosu ise aynı yıl yapılan plebisit sonunda Fransız Birliği içinde özerk bir devlet olmayı seçti. Nihayet 1960 Nisanında ülke, Togo Birliği partisi lideri Olympio'nun başkanlığında bağımsız bir cumhuriyet oldu. Bundan sonra Togo'nun çalkantıları ve hattâ suikastlarla dolu siyasal gelişimi başladı.

Siyasal partiler

Başlangıçta ülkede iki siyasal parti bulunuyordu. Bunlardan birisi Olympio'nun Togo Birliği, diğeri ise Gröniçki'nin Togo Demokratik Halk Birliği partileri idi. Adlarından da anlaşılacağı gibi, bu liderlerden birisi Brezilya, diğeri ise Polonya asıllıdır. İki parti içindeki bölünmeler daha sonra birkaç küçük partinin doğmasına yol açtı. Olympio, ülkede siyasal muhalefeti ortadan kaldırmak için çeşitli yolları denedi ve seçim kanunu sayesinde 1961 seçimlerinde Meclisteki sandalyelerini tamamını

Gerekli bilgiler

Nüfus : 2 milyon

Fert başına milli gelir : 100 dolar

Kalkınma hızı : Yüzde 0,5

Okur-yazar oranı : yüzde 10

Başlıca etnik gruplar : Birçok yerli kabile (en önemlileri Eveler, Uatşiler, Minalar, Kabreler)

Dinsel gruplar : Animist (yüzde 73), Hristiyan (yüzde 20), Müslüman (yüzde 7)

Başlıca şehirler : Lome (Başkent, 140 bin nüfuslu), Sokode, Palime

Sifahlı kuvvetler : Kara kuvvetleri 1500, Deniz kuvvetleri 250, Jandarma 1306

Yönetim biçimi : Togo, bağımsızlıktan bu yana üç başarılı darbe geçirmiştir ve halen askeri yönetimle yönetilmektedir. 1967 darbesinden sonra tüm siyasal partiler kapatılmış ve anayasa yürürlükten kaldırılmıştır. Ülke dört bölgeye, bu bölgeler de 18 yönetim merkezine ayrılmıştır. Herbirisinin başında, merkezden atanan bir yönetici bulunmaktadır.

kazanmayı başardı. Ancak, 1963 yılında askerler işe karıştılar. Eyadema adında bir binbaşı, Olympio'yu öldürdü ve hükümet devrildi. Eyadema, bu suikastten sonra albaylığa terfi etti ve halen general rütbesiyle ülkenin devlet başkanıdır.

Askerler, 1963 darbesinden sonra yeni bir anayasa hazırlattılar ve bir süre sonra da iktidarı, muhalefet lideri Gröniçki'nin başkanlığında dört partiden oluşan bir koalisyon hükümetine bıraktılar.

Tek parti, tek sef...

1967 yılı başında, Genelkurmay Başkanı Eyadema, Milli Uzlaştırma Komitesi adına yönetimi ele aldığını bildirdi. Bu kansiz darbe sonucunda 1963 anayasası askıya alındı ve tüm siyasal partiler kapatıldı. 1967 Nisanında Eyadema kendisini devlet başkanı ilan etti ve 1969 Ocağında yeniden sivil yönetime dönüleceğini bildirdi. Aynı yılın Ağustos ayında ise bunun ancak bir tek parti yönetimi olabileceğini açıkladı. 1969 Kasımında ise Togo Halk Hareketi partisinin başkanlığı getirildi. Halen ülkedeki tek siyasal parti de budur. Partinin hedefleri arasında yabancı ülkelerle dostça iliş-

kilerin sürdürülmesi, ulusal kalkınmanın ve halkın siyasal olgunluğunun sağlanması yer alıyor. Eyadema, ülkesinin geleneksel dostlarını diye nitelediği ABD, Batı Almanya ve Fransa'ya, kendisine yardım etmeleri için sürekli ricalarda bulunuyor. Nitekim ABD, ülkeye bir süre önce ekonomik yardım ve bir «barış misyonu» göndermiştir. Komşu Gana ile hayli gergin olan ilişkileri ise Nukumah'ın iktidardan devrilmesinden sonra düzelmiştir. Bu, özellikle sınır bölgesindeki halk için önem taşımaktadır; çünkü bu bölgedeki halkın büyük kısmı geçimini kaçakçılıktan sağlamaktadır. Kalkınma açısından da Togo'nun durumu pek parlak değildir. Yılda gerçekleştirilen yüzde yarımlik kalkınma hızı, nüfus artışının karşılanmasına bile yetmemektedir. Halbuki ülke, doğal kaynaklar bakımından hiç de yoksul değildir. Fosfat kaynakları açısından dünyada birinci gelmektedir. Ayrıca, zengin demir yatakları da vardır.

Kara Afrika'nın en aydın insanlarının yaşadıkları Togo'da bugün, kitanın en sert askeri yönetimlerinden biri uygulanmaktadır. Ancak, buna rağmen aydınlar, Eyadema'dan fazla şikâyetçi gözükmemektedirler.

yüksek bir HUZURA

Amma da coşuyor insan!..

HASAN HÜSEYİN

Kardeşim Nefsanîyet,

Bugün 23 Nisan... Amma da coşuyor insan!

Sabahleyin bir coştum:

— Ulan, bu yumurta mı, yoksa kola mı? Nedir bu rezalet!

— Yumurta, ayol, yumurta... Kola olur mu hiç? On yumurta aldım bakkaldan, onu da kırık çıktı. Kabukları zar gibi... Suya koyunca, fişsss diye ip-likler çıkarıyor, böyle oluyor. Ben de tabağa boşaltıverdim... Çay kaşığıyla yiyiver canım...N'apalım?

— Neyini yiyeceğim bunun, hanım? Yumurta di ye birşey yok ki tabakta... Ya bu ne?

— Sen de artık çok oluyorsun, kuzum! Nesî var mı, süti işte... Her zamanki süt...

— Peki, bu yanık kokusu da ne?

— Ne bileyim ben? Birşeyler katıyorlar içine...

Kaynatınca böyle kararıyor, kokuyor işte...

— Bu zeytini nerden aldın?

— Aaa, başıma gelenler! Ayol, her zamanki yer den aldım...

— Yerin dibine batsın o her zamanki yer! Ya hu, silindir geçmiş bu zeytinlerin üzerinden... Veya eşekler tepinmiş...

Hanım, yatıştırmağa çalıştı beni:

— Kızma, hayatım... Bugün 23 Nisan... İnsan böyle yapar mı bugün?

Onun bu hali, pek dokundu bana.

— Haklısın, dedim, haklısın... Nan nan nan nan nan nan nay... Nan nan nan nan nan nan nay... Bugün 23 Nisan... Amma da coşuyor insan... Nan nan nan nan nan nan nay... Coşuyor insan... Coşuyor insan...

Elimde peçete, dönmeğe, kıvırtmağa başladım mutfakta.

— Nan nan nan nan nan nan nay... Ne de coşuyor insan... Nan nan nan nan nan nan nay...

— Ha söyle be! Azıcık güldüğünü görelim, ayol!

— Nan nan nan nan nan nan nay... Ne de coşuyor insan... Ne de coşuyor insan...

Bizim tekir de ayaklarımın arasında dönüp duruyordu. Tuttuğum gibi havaya kaldırdım. Ciyak ciyak bağırmağa başladı.

— Yapma be! Çizdireceksin bir yerlerini şimdi...

— Nan nan nan nan nan nan nay... Ne de coşuyor insan...

Derken çocuklar uyandılar.

— Aaaa, babama bak!

— Tabii yaa! Bugün 23 Nisan... Ne de coşuyor insan... Nan nan nan nan nan nan nay... Hadi, dizilin bakıyım şöyle!

Hanım,

— Dur ayol, dedi, daha yüzlerini yıkamadılar çocuklar... Hadin çocuklar, çabucak yıkayın yüzlerinizi... Bugün 23 Nisan...

En küçük,

— 23 Nisan ne demek anne? diye sordu.

— Çocuklar için bayram demek, yavrucuğum...

— Yâni, n'apılır bayram olunca?

— Aaa, n'apılacakmış.. sevinilir çocuğum... Gü-lünür, eğlenilir, sevinilir...

Hanım böyle der demez, ben bastım kahkahayı

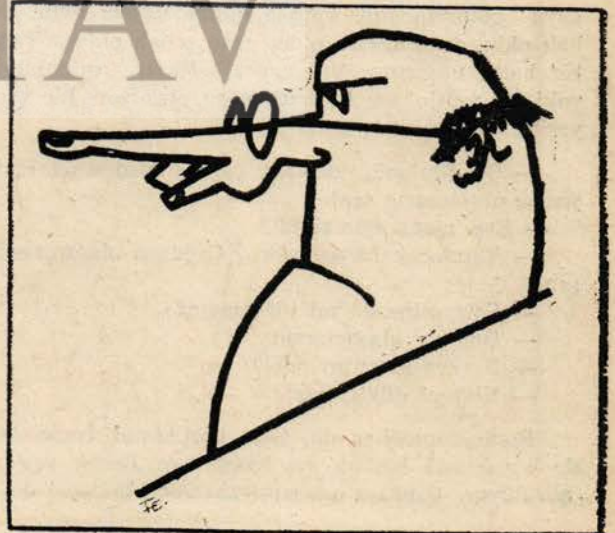
— Kah kah kah kah...

— Yavaş ol kuzum!

— Nan nan nan nan nan nan nay... Ne de coşuyor insan...

Önce iki tabak düştü yere, ardından çatallar, kaşıklar... Onları yerden alayım derken, su kabına değdi kolum, sular döküldü... Hanım da, çocuklar da paniğe kapıldılar.

— Şevkeeee! Kendine gel, ayol! Daracık mut-

fakta da böyle rezalet olmaz ki canım!. Aaaa, adamın aklından zoru var galiba...

— Aklımdan zorum filan yok, annadın mı! Bugün 23 Nisan... Amma da coşuyor insan... Nan nan nan nan nay...

— Hadi hadi... Bırak ki çocuklar desinler o nu... Koskoca adam.

— Eee, biz de **çocukluktan** büyüdük hanım, böyle doğmadık ya anamızdan... İmtiyazsız sınıfsız kaynarış bir kitleyiz biz... 23 Nisan çocukların de dikse, hepsi de çocukların değil ya... İzin ver de, birazı da bizim olsun yani... Nan nan nan nan nay... Ne de coşuyor insan...

Hanım beni, kolumdan iterek çıkarttı mutfak tan.

— Gözünü seveyim, yeter bu coşkunluk! N'olur sun, fazla coşma hayatım! Hadi, topla paçanı da, çık git!..

Topladım paçamı, çıkıp gittim evden.

Sen, çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmanın ne demek olduğunu bilmezsin Nefsaniyet. Çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak çok önemli şeydir. Bunun için, herşeyi çözeceksin. Önce üstündekileri çıkaracaksın, sonra içindekileri, ondan sonra sütyeni çözeceksin... Ondan sonra... Yooo, öyle kolay değil, Nefsaniyet! Seviyeye ulaşmak öyle kolay değil!.. İnsan bir kez çağdaş ulaşmağa niyet etti mi, her bir şeyi çözmek zorundadır. Çözeceksin, durmadan çözeceksin! Ne bulursan çözeceksin!.. Dügüm, kördügüm, bilmece, bulmaca, saç, düğme, sütyen, külot, problem, mesele... Yani ne bulursan çözeceksin! Bir keresinde bana dediler ki, üç tane musluk var, üç tane de havuz.. Bu üç musluktan bu üç havuza su götürüreceksin... Ne var onda, götürürüm, dedim. Yooo, öyle değil, dediler. Her musluktan üç havuza da su gidecek. Bunu becerebilirsen, çağdaş medeniyet seviyesine ulaştın sayarız seni. O zaman, dünyanın herşeyi senindir.

Aldın kalemi kâğıdı elime; üç musluk çizdim; altına da üç tane havuz. Birinci musluktan üç havuza suyu götürdüm. Kolay! İkinci musluktan üç havuza suyu götürdüm; o da kolay! Üçüncü musluktan iki havuza suyu götürdüm, fakat üçüncü havuza suyu götüremedim. Uğraşa didine akşam oldu, sabah oldu, gene akşam oldu, gene sabah oldu... Tam bir hafta uğraştım, Nefsaniyet. Hayır, mümkünü yok! Üç musluktan üç havuza su gitmiyor. Bir yeresine ulaşamazsın sen!

— Gördün mü, dediler, çağdaş medeniyet seviyesine ulaşamazsın sen!

— Eee, n'apacağız şimdi?

— Yapılacak birşey yok... Çağdaş ulaşamazsın sen!

— Seviyesine de mi ulaşamam?

— Ona da ulaşamazsın..

— Nereye ulaşırım peki?

— Köfteci dükkânına!

Bunu demediler mi, fena bozuldum! İnsan bir de bozulmağa başladı mı, Nefsaniyet, her bir yerleri çözüllüyor. Çağdaş ulaşamayacağım korkusu, dizle

rimin başını çözdü. O günden sonra bir sarsaklık çıktı üstüme. Fakat üç musluktan üç havuza su akıtma işine ara vermedim; zaman zaman çözmeye çalışıyorum bu problemi. Epey yol aldım. Aşırtmalı veya geçirtmeli olsa, kolay; fakat diyorlar ki, aşırı malı ve de geçirtmeli olmayacak. Gene de umutsuz değilim. Önümüzdeki yıllarda herhalde çözeceğim bu problemi ve de çağdaş mutlaka ulaşacağız. Çağdaş ulaşmak çok önemlidir, Nefsaniyet. Çağdaş ulaşmak demek... Çok affedersin... Hap.. hap.. hap.. hap — şuuuuuu!.. Ah Nefsaniyet, bu yıl da havalar hiç düzelmedi. Bir bakıyorsun sıcak, bir bakıyorsun soğuk... Bir bakıyorsun kar yağıyor, bir bakıyorsun bademler çiçek açmış... Nezle, grip, anjin, lumbago, romatizma, siyatik, siyantifik birbiri ne karıştı.. İyi bir öksürebilsem, söküp atacağım balgamı. Fakat öksüremiyorum. Çünkü şiddetle başım ağrıyor. Hap.. hap.. hap — şuuuuuu!.. Tuuu, Allah kahretsin!.. Diyorlar ki, ara—sıra nargile iç, balgamı söker. Geçen gece gittim bir kahveye, nargile söyledim. Hap.. hap.. hap.. hap — şuuuuuu!.. Nefsaniyet? Reformları yapamadan seçimler geldi. Tuuu, Allah kahretsin... Yahu, n'olacak bu halimiz, Bunca işin altından biz nasıl kalkacağız? Bâri, diyor ki, seçimleri başkası yapsa da, biz reformlarla uğraşsak.. Veya, reformları başkası yapsa da, biz seçimlerle uğraşsak... İkisini birlikte yapmağa kalktık mı, çağdaş yetişemeyeceğiz. Felâket canım sıkılıyor! Çağdaş yetişememek... Hap.. hap.. hap.. hap — şuuuuuu!.. Tuuu, Allah kahretsin!.. Yetişemez sek... Bâri, seviyesine yetişsek diyorum. Sen ne dersin bu konuda Nefsaniyet? Haa? Hap.. hap.. hap.. hap — şuuuu!.. Tuuu, Allah kahretsin!.. Biz iyice üşütmüşüz. Diyorlar ki, böyleleri üşütmelere can kurban. Asıl üşütme, kelleyi üşütmedir. Kelleyi üşütme de, nereni üşütürsen üşüt, diyorlar. Hap.. hap.. hap.. hap — şuuuuuu!.. Tuuu, Allah kahretsin!.. Nere ni üşütürsen üşüt olur mu? Baksana şu halime.

Fakat herşeye rağmen, büyük bir coşkunluk var bugün içimde. Lâle festivalinin başladığı şu günler de coşup taşıp geliyor içim. Deli demeyeceklerini bilsem, iki bayrak şu yakama, iki bayrak bu yakama, iki bayrak başıma, iki bayrak döşüme, birer tane de omuzlarıma takıp, ağzıma da bir düdüğü alıp, iki elime de iki çantayı tabancası, caddeye çıkacağım, «Bugün 23 Nisan... Annada coşuyor insan!..» diye bağırarak bağırarak yürüyeceğim. Gelgör ki, kimsenin kimseyi ciddiye aldığı yok. Nefsaniyet. Çok kötü bir dönem bu. İnsan doğru dürüst sevinemiyor bile. Ya ulup da sevinecek olsan, «ne güllüyorsun ulan?» diyorlar. «Açıkta birşey mi gördün?» Fıss diye iniveriyor sevinci insanın. Oysa, herşeyi çözmeye başladığımız şu günlerde bol bol sevinmeliyiz. Medeniyetin çağdaş seviyesine doğru somurta somurta gidilmez ki!

Diyorlar ki, çağdaş yetişmenin başka çaresi, bir genel aftır. Ben bu görüşe pek katılmıyorum, Nefsaniyet. Çağdaş yetişmenin biricik yolu, iç—dış dengeye dikkat etmektir. Dışardakilerin sayısı içerdekilerden fazla olursa, denge bozulur; çağdaş ve tişnek güçlesir. İçerdekilerin sayısı dışardakilerden fazla olursa yine denge bozulur, amma, bu bozukluk, senin bildiğin gibi bir bozukluk değildir; sağlıklı bir

Son zamanlarda şu köhne Dünyamızda olup bitenlerden mutluluk duymayan insanlar yeni bir derneğin kurulduğunu öğrenmekle zevkten dört köşe olacaklardır kuşkusuz. Bu dernek, barış ve savaş sorunlarına değişik bir açıdan bakan BARIŞ SEVMEYENLER DERNEĞİ'dir. Bu deli zirzopların kullandıkları bir slogan var : «Mutlu Değilseniz Bir An Önce Savaşa Başlayıp, Mutluluğa Kavuşun...»

BSD'nin genel başkanıyla geçenlerde oturup konuştum. Derneğin üye sayısı her geçen gün artıyormuş.

— Yıllardır Birleşmiş Milletler'de «barış, barış» nâraları atıldıktan sonra insanlar bu saçmalıkların ne denli yetersiz ve yersiz olduğunu görüp bunalmılarından kurtulabilmek için bizim tarafı seçiyorlar. Dünyanın sorunlarını çözmek istiyorsak, bir an önce, barışseverleri ortadan kaldırıp, savaşseverleri işbaşına getirmeliyiz.

Yıllar boyu oturduk, bu teşekkür-süz görevle bir başımıza uğraştık. Ama şimdi herkes bizden yana çıkmağa başladı. Örneğin, bizim Nixon. Helâl olsun adama doğrusu! Ondaki sonracığıma, ITT şirketi, O namussuz Allende'yi ortadan kaldırıp şöyle aklı başında bir adamı başa geçirtebilmek için tam bir milyonu gözden çıkardı. Sonra Güney Vietnamlı kovboy ve yönetim kurulumuzun üyelerinden John Wayne. Anlayacağınız, insanlar tüm evreni kaplayacak bir barıştan korkmaya başladılar.

— İyi güzel de, sizin Derneğin görevini bir türlü anlatmadınız..

Kâğıtları uçmasın diye ağırlık niyetine kullandığı el bombasını havaya attı, tuttu.

— Bizim Dernek şu varsayımdan hareket eder : Efendim, insanlar birbirlerinden nefret ederler. Onların birbirlerini öldürmelerine engel olan kimdir? Siyasiler.

Barış sevmeyenler derneği

Art Buchwald

Türkçesi: Azız Üstel

Şimdi biz bu siyasileri balta-lama, ülkelerin insanlarını da kıskirtma yollarını ararız. Buluruz da. Örneğin Kennedy'yi kıskirtıp Küba'ya, Domuzlar Körfezine saldırtan biziz. O işi John Wayne abimiz yapmıştı. Deniz Piyadeleri gıyisini sırtına geçirip Kennedy'ye gitti. «Biz» dedi, «bu işi önünde bir çözüme bağlarız. Sen hiç meraklanma. Sadece yönetmenime söyle, beni general yapıversin...» Tak geçti ordunun başına. Zurt gitti Küba'ya. Ondaki sonrası herkesin bildiği. Yalnız, orada küçük bir hata işledik. Senaryonun sonunu iyi yazmamışız. John da ne yazık ki senaryoya bağlı oynar. Gitti, yenildi... N'apalım, bir dahaki işimizi bitirip Berlin'e dönmüştük ki Kennedy öldü, yerine de Johnson'la Kuş Hanım geliverdiler. Johnson zaten bizdendi. Senatörlük yıllarında onunla birlikte çiftlikte «Zenci Çevirme» şölenleri tertiplerdik. Zenci çevirme yediniz mi hiç? Çok güzel olur doğrusu. Hele üstüne biraz da bol biberli domates salçası döktünüz mü, cfff!!

— Eweet.. Hârika doğrusu! Son zamanlarda ne gibi şeyler tasarlıyorsunuz?

— Yeni bir numara, pardon, plânımız var. Bunun adına «Atom Paketi» diyoruz. Nükleer denemeleri başlatmak istiyoruz bir an önce. Bir de Füzeden Füzeye programımız var. Bunu uygulamaya başlayınca silahsızlanma toplantılarına bir son vereceğimizi sanırım. Aslında, bizim isteğimiziz, kiş-

leri köşeye sıkıştırıp onların saldırmalarını beklemek.

— Bu yöntemleri uygulamak dünyanın parasına...

— Yok yok — diyerek sözü mü kesti. Elindeki süngüyü masaya sapladı. — İnsanlar barışı sağlamak için savaşa hazırlanmaktan çok daha fazla harcıyorlar.

— Oyle mi, — dedim başımı eğerek. Saçlarımı yalayıp geçen kama duvara zink etti girdi!!

— Tabii ya! Fuarlar, uluslararası iyi niyet elçileri, toplantılar, geri kalmış ülkelere verilen paralar hep barış uğruna. Eğer barış olmasa, o paralarla neler yapılır, neler! Afrika'da yapılan on üniversite yerine tam sekiz tane hidrojen bombası meydana getirebilirsiniz. Geçen yaz Münih Olimpiyatlarına dökülen paralarla kaç tane avcı uçağı alınır. Bunları düşünmek bile sinirlendiriyor beni, — dedi ve belinden tabancasını çıkarıp pencereden dışarı üç el ateş etti. Sonra tabancayı beline soktu — Aslında sinirlenmemek gerek, — Büyüğe bir alefortonfoninin içinden iri bir puro çıkardı. Kibriti kışına sürüp yaktı. Sarma cigarayı tütürmeğe koyuldu. — İnsanlar uyanıyor. 1956'da Süz ve Macaristan'la en etkin yılımızı yaşamıştık. Sonra Küba, Vietnam. Orta Doğu Nixon'u da ikinci kez seçtirdik. Artık sırtımız yere gelmez. John Wayne kanserin de anasını belledi. Siyasilerin başında Nixon, ordunun da başında John Wayne, sen seyreyle manzarayı...

bozukluk, demokrasinin lehine bir bozukluk. Çünkü, kendini dışarda güven içinde görmiyeni içeriye alıp güvenini sağlamak, uygarca bir davranıştır. Bu itibarla, ben derim ki, içerdekileri dışarıya bırakıncaya kadar, dışardakileri içeriye almak yerinde olacaktır. Bu da bir çeşit afitir. Burjuva hukukcular bu görüşü protesto ediyorlarsa da, bence hiç

bir önemi yoktur. Çağdaş yetiş de, hangi yoldan yetişirsen yetiş. İster çöze çöze, ister bağlaya bağlaya...

İşte böyle, Nefsaniyet.

Sabahleyin, şişik balon gibi çıktım evden; akşam, inik balon gibi döndüm eve. Artık anlıyorum ki, çocukları bile kandırmak güçleşmiş.

LÂLE DEVRI

Bütünleşti mi, bütünleşmedi mi?

Son günlerde bir tartışmadır gidiyor: «Acaba şey, sermaye çevresiyle bütünleşti mi, bütünleşmedi mi?»

«Şey» in sermaye çevresiyle bütünleşip bütünleşmediği konusu, aydın çevrelerin biricik konusu haline de. Biri diyor ki: «Hayır, bütünleşmedi henüz!» Öbürü diyor ki: «Çoktaaan bütünleşti... Olup bitenlere baksana!»

Bu tartışma, bir fıkra anımsattı bize. Biraz uzunca ama, tatlı bir fıkra.

Adam, karısından kuşkulanyormuş (boynuz bânında tabii!). Dardını bir dostuna açmış. Dostu,

— Sen hiç merak etme, demiş, ben karını izler, sana bilgi veririm.

Birkaç gün sonra buluşmuşlar. Dostu,

— Ne yazık ki, doğru, demiş. Karın, dün saat beşte evden çıktı; falanca yerdeki gazinoya gitti, sarışın bir oğlanla buluştu. Bir süre sonra birlikte çıktılar, otomobile bindiler. Ben de taksiye atlayıp, arkalarından gittim. Otomobilde öpüşüyorlardı.

— Hay allah kahretsin, demiş koca.

— Bir apartmanın önünde durdular. İçeri, girdiler. Üçüncü katta bir daireye çıktılar. Ben de arkalarından... Odaya girip süraülediler. Anahtar deliğinden gözetliyordum. O-

dada genişçe bir sedir vardı. Oğlan perdeleri çekti, elektriği yakıtı. Oturup içki içtiler. Bol bol öpüştiler. Derken... Karın soyundu ve sedire uzandı.

— Hay allah kahretsin, demiş koca.

— Derken, adam da soyundu.

— Allah kahretsin!

— Soyundu ve karının yanına uzandı.

— Sonra?

— Haa... Uzanmadan önce elektriği söndürdü.

— Sonra?

— Sonrasını göremedim.. Çünkü oda karanlıktı.

Koca, geniş bir soluk almış:

LÂLE FESTIVALI

Şair Nedim, Lâle Festivali için İstanbul'dan Ankara'ya gelmişti. Özel Sektör sözcüsü Bay Allahverdi'nin Amerikaverdi marka arabasıyla Çankaya'ya doğru gidiyorlardı. Bay Allahverdi, sağlı sollu bahçeleri göstererek,

— Hep lâledir, dedi. Nasıl buldun lâlelerimizi?

Şair Nedim, Bay Allahverdi'ye şu dörtlükle karşılık verdi :

«Erişti nev-bahar eyyâmı, açıldı gül ü gülşen,

Çirâgan vakti geldi, lâlezarın didesi rûşen.

Çemenler döndü rû-yi yâre, reng-i lâle vü gülden

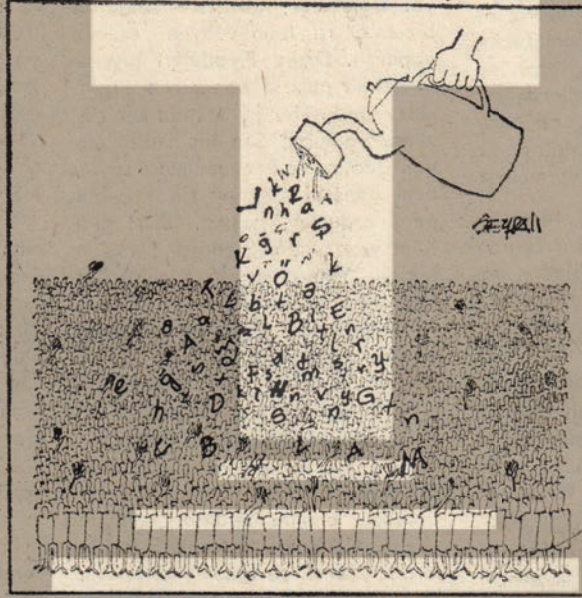
Çirâgan vakti geldi, lâlezarın didesi rûşen»

Bunun üzerine Bay Allahverdi aşka geldi :

«Ma'kul dedi zannederim anı Nedima,

Ver hükmünü ey serv-i revan, köhne baharın!»

dedi ve Çankaya'ya doğru gazladı.

açarsınız, ne görürseniz onu işaret eder, «şu buldozeri görüyor musunuz? Gelecek yıl bunu on katına, yüz katına çıkaracağız» dersiniz.

Propaganda nâzırı Göbels'ten bu dersi alan valilerden biri, kendi iline gidince, hemen, bölgenin yüksek memurlarıyla ileri gelenlerini odasında toplamış; Almanya'nın kısa zamanda ne kadar ilerlediğini, kalkındığını bir güzel anlattıktan sonra, birdenbire pencereye yürümüş ve perdeyi açmış, —hani, gözüne ne değerse onun üzerine konuşacak ya.—,

— Şu mezarlığı görüyor musunuz, demiş, gelecek yıl onu on katına yüz katına, sonra beşyüz katına çıkaracağız.

(Çünkü, pencereden, mezarlıktan başka birşey görünmüyormuş!)

Bizim «desteksiz atanlar»ımız da galiba Göbels'in çömezleri...

Âmin:

Süleyman Demirel, 23 Nisan dolayısıyla şöyle demiş :

— Hakimiyet hep yüce milletimizin olsun..

Böyle söze ne denir?

— Âmiin!

— Sonrasını göremedin, değil mi?

— Göremedim..

— Yaaa, dostum. insan, birtürlü kuşkudan kurtulamıyor işte. Şimdi, günahına girebilir miyim kadıncağızın?

Desteksiz atanlar

Bol keseden atmaların yine başladığı şu günlerde, bir Alman fıkrası anlatım size.

Hitler efendinin ünlü Göbels'i, birgün, bütün valileri toplamış odasında, propaganda sanatı hakkında diskur geçiyormuş.

— Örneğin, demiş, kardeşinizde bir sürü insan var. Hemen gider, pencereyi

Klas farkı

Bizde bir söz vardır : «hanım kırarsa, dalgınlık; hizmetçi kırarsa, suç olur». (Yâni, tabak kırma işidir bu..)

Adam, sövülmemesi gereken yerde ağzına geleni söylüyor, suç olmuyor. Fakat adamın sövdüğünü söylemek, «ayıptır, böyle konuşma!» demek suç oluyor!

Hizmetçi kız gebe kalmış. Olur a!

Evin hanımı küplere binmiş :

— Sen ha? Sen ha? Vay utanmaz, arlanmaz, şillik vay!

Hizmetçiyi kovmuş evden. Hizmetçi, iki gözü iki çeşme, yalvarmağa başlamış :

— Acıyın bana, hanımım. Halden anlamanız gerek... Siz de gebesiniz..

Hanım, bunun üzerine, daha bir celâllenmiş :

— Bak şu utanmaz! Ben gebeysem, böydendir! Hizmetçi kız boynunu bükmüş :

— Benimki de beyden, hanımcığım..

Ya öbür gidenler?

Yunanistan'ın eski Başbakanı Konstantin Karamanlis, Albaylar cuntasını uyarmış :

— Meşruyetin sembolü olan Kralı ülkeye geri getirin, iktidarı da tecrübeli ve kuvvetli bir hükümete devredin!

Hey gidi Karamanlis hey!

Koca Yunanistan, sadece bir Kralla bir hükümetten mi ibaret? Ya öbür gidenler? Onları nasıl geri getireceksiniz?

TOPLUM — mizah'ın tefrikası olup, ayrıca para ile satılmaz ve pay kuponu dahi yoktur.

Lâle devrinde cellatlar (5)

(Geçen sayımızda, bir hristiyanla aşna-fişna olan bir müslüman kadının nasıl «keşkeş» edildiğini okumuştuk. Şimdi, kaldığımız yerden devam ediyoruz:)

Osmanlı tarihinde en namlı cellâtlar, Onyedinci asırda Kara Ali, onun yamağı Hammol Ali ve Kara Ali'den sonra başcellât olan Süleyman'dır. (TOPLUM—mizah'ın notu: Ali ve Süleyman adlarına leke süren bu cellâtlara lânet olsun!) Eyyüha Çelebi, Kara Ali'nin portresini şöyle çiziyor : «Bu kolun üstad-ı kâmilî Kara Ali'dir ki bazularını sıvayıp tig-i âteştâbını kemerine bendedüp, sair işkençe edecek âletlerini kemerine asıp, el ve ayak kıracak baltaları iki yanına takıştırıp, sair yamakları dahi âletleriyle kemerlerini süsleyip yalnkılıç merdâne cümbüş ederek geçerler ki, ne-zübillâh hiçbirinin çehresinde nur kalmamış zehir adamlardır.»

Fakat, şairin şu sözü ne kadar doğrudur:

«Hükmi sultan olmaz ise gelmez hata cellâtan»

Bir mahkûm cellâda verildi mi, esvabiyle beraber üzerinden çıkan her şey cellâtların olurdu; bu eşyalar toplanır ve sanede bir veya iki defa büyük bir mezat ile satılır, tutar bedelleri cellâtlar arasında taksim edilirdi. Buna «Cellât mezadı» denilirdi. Cellât mezatlarında ekseriya çok kıymetli eşya bulunurdu ve sahipleri cellât elinde can verdiklerinden, bir uğursuzluğa yorularak hakiki değerlerinden çok ucuza satılırdı, fakat cellât mezadından bir şey satın almak da her kişinin yapabileceği şey değildi. Bazı devlet adamları, zenginler, cellâdın pençesi yakalarına yapışmadan üzerlerinde bulunan kıymetli kürkleri, yüzükleri, saatleri, keseleri çıkarırlar, orada bulunanlara: «Beni anar.. Bir Fatiha okursunuz!» diye hediye ederlerdi. Müverrih Peçevili İbrahim Efendi cellât mezadı ve uğursuz eşya üzerine fevkalâde şâân-ı dikkat bir fıkra naklediyor:

(Yağma yok! İştahınızı gelecek sayıya saklayın.)

